

פרשת יתרו

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

השבוע נקרא בתורה על עצת יתרו • על משה - שליח העם • ובמרכז הפרשה עומד המאורע המרכזי ביותר בתולדות עם ישראל - מעמד "מתן-תורה" על הר-סיני, בו שמע עם ישראל את קול האלוקים מדבר אליו

במרכז פרשת השבוע אנו קוראים על המאורע המרכזי ביותר בתולדות עם ישראל, הלא הוא מעמד מתן-תורה על הר-סיני, בו שמע עם ישראל את קול האלוקים מדבר אליו. מעמד זה הוא לב ליבה של האמונה היהודית והיסוד לקיום עמנו. אך לפני תיאור מאורע זה נתחיל לסקר את הארועים לפי סדר כתיבתם.

עצת יתרו

אורחים הגיעו אל משה, החונה עם בני-ישראל במדבר, חותנו, יתרו כהן מדין, עם אשתו ציפורה, ובניו גרשום ואליעזר. משה חולק כבוד לחותנו ויוצא לקראתו כשאליו מצטרפת פמליה גדולה. הוא מספר לו על גאולת ישראל ממצרים וכל הניסים שארעו להם, בראשם קריעת ים - סוף ונצחון המלחמה עם עמלק. יתרו שמח מאוד על נס ההצלה של עם ישראל, נותן שבח והודיה לאלוקי ישראל ואף מקריב לשמו עולות וזבחים.

למחרת בואו, צפה יתרו במשה כשהוא שופט את עמו. התמונה שהצטיירה לנגד עיניו עוררה בו תמיהה; משה יושב מבוקר עד ערב ומתמודד לבדו עם כל בעיות העם. יתרו מציע למשה למנות שופטים נוספים: שרי אלפים, שרי מאות וכו', שכל אחד מהם יהיה אחראי לקבוצה מסוימת. "שרי עשרות" לקבוצות של עשרה אנשים, "שרי חמישים" לחמישים איש וכך הלאה. רק המשפטים והסכסוכים שאלה לא יוכלו לפתור יביאו אל משה. משה מקבל את עצת חותנו ומודיע על המינויים החדשים. לאחר מכן חוזר יתרו למקום מגוריו שבמדין.

ההכנות למתן תורה

בראש חודש סיון, כחודש וחצי לאחר צאתם ממצרים, הגיעו בני-ישראל למדבר סיני והחלו בהכנות לקראת המעמד האלוקי של מתן-תורה. כולם הרגישו ברגע הגדול העומד לפניהם והחליטו להניח לכל המריבות שבינם לבין משה ובינם לבין עצמם. כך נעשו כולם כאיש אחד בלב אחד, ללא מחלוקות ותככים.

באירת אחדות שכזו עלה משה אל האלוקים אשר העביר באמצעותו לבני-ישראל את תמצית ומטרת כל התורה כולה ויעודו של עם ישראל; "...ושמרתם את בריתי (התורה) והייתם לי סגולה מכל העמים. . . ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש...". תשובת עם ישראל היתה מיידית וללא היסוס: "...כל אשר דיבר ה' נעשה...".

לאחר מכן הקב"ה מפרט את ההוראות המעשיות לפני ובעת מתן-תורה. במשך הימים שנותרו, על העם לקדש את עצמו ולהתכונן נפשית לקבלת התורה. ביום מתן - תורה נצטוו כולם שלא לעלות להר ואפילו לנגוע בקצהו "כל הנוגע בהר מות יומת". הרגע ההיסטורי קרב ובא, ובבוקרו של אותו יום נשמעו קולות וברקים וענן כבד כיסה את ההר. בפעם האחרונה מזהיר הקב"ה את עם ישראל, באמצעות משה, לבל יעזו לעלות על ההר, פן תפרוץ בהם מגיפה.

עשרת הדיברות

פרשת יתרו

עשר מצוות נבחרו על ידי הקב"ה כיסוד לכל התורה ולקיומו של העם היהודי ואלו הן:

אנוכי ה' אלוקיך - מצות האמונה וההכרה בה' אחד, שהוציאנו ממצרים.

לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני - האיסור להאמין בכל עבודה-זרה.

לא תעשה לך פסל - אין לעשות בשום אופן עבודה-זרה, אפילו כשאין היהודי עובד לה, וכל שכן שאין להשתחוות אליה או לעובדה בכל דרך שהיא.

לא תישא את שם ה' אלוקיך לשוא - יש איסור על שבועת שוא, דהיינו להשבע בשם ה' לבטלה.

זכור את יום השבת לקדשו - יום השבת קודש צריך להיות מובדל מכל ששת ימי השבוע בהם ההתעסקות היא בעיקר בענייני חול. לכן אנו שובתים מכל מלאכה בשבת ומציינים אותה בקידוש ובהבדלה, בתחילתה ובסופה.

כבד את אביך ואת אמך - בצד הצורך לכבד ולדאוג להורים ישנו השכר המפורט באופן יוצא מן הכלל בתורה: "למען יאריכון ימיך על האדמה...".

חמשת המצוות האחרות הן "מצוות לא תעשה" המונעות מן האדם התנהגות אלימה ובלתי מוסרית: לא תרצח. לא תנאף. לא תגנוב. לא תענה ברעך עד שקר איסור להעיד ולמסור מידע כוזב בבית הדין. לא תחמוד בית רעך. . וכל אשר לרעך".

משה - שליח העם

כבר בדיבר הראשון כמעט פרחו נשמתם של בני-ישראל, לשמע הקול האלוקי, והקב"ה היה צריך להחיות אותם כדי שישמעו את הדיבור השני. אך לאחר שני הדיברות הראשונות הרגישו בני-ישראל כי הדבר כבד מידי עבורם ובקשו ממשה: "דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלוקים (ישירות) פן נמות. יוצא איפוא שרק את שתי הדיברות הראשונות שמע עם ישראל ישירות מאלוקים, ומאותה שעה "ויעמוד העם מרחוק ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים".

בסוף הפרשה מזהיר הקב"ה את בני-ישראל לבל יעשו אלוהי כסף ואלוהי זהב ולעומת זאת מצווה עליהם לעשות מזבח אדמה או אבנים שלא סתתו אותן בברזל (הטעם: כיון שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם - רש"י) ממנו יקריבו לו קרבנות. לבסוף מבטיח הקב"ה כי "בכל מקום אשר אזכיר את שמי (שם ה' המפורש) אבוא אליך וברכתיך".

פרפראות

פרק י"ח פסוק א'

"וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ כֹּהֵן מִדֵּיַן חֵתָן מִשֵּׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם"

וישמע יתרו כהן- [אות שלישית] אותיות בָּשָׁר (עזב), יתרו עזב את העבודה הזרה, שמע והבין, הסיק מסקנות והתגייר.

נשר, מלך העופות, נשר החשוב שבעופות, כך יתרו היה חשוב מכל אנשי מדין, בעל יחוס ומוכתר בתארי כבוד כמו כהן מדין.

פרשת יתרו

בפרשת שמות פרק ג' פסוק א' כתוב: "וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנָו כֹּהֵן מִדְיָן", ראשי תיבות: חכם. יתרו היה אדם חשוב וחכם.

"עמו כי הוציא" = 258 בגימטריא = חרן. בפרשת לך לך (יב, א-ב) אומר הקב"ה לאברהם לעזוב את ארצו ומולדתו, "וְאַבְרָם בֶּן חָמֶשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן" (ד). אברהם אבינו עוזב את חרן והולך לארץ וכאן הקב"ה מוציא את בני ישראל ממצרים.

פרק י"ח פסוק ב'

"וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתְנוֹ מִשָּׁה אֶת צִפְרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֵיהָ"

"אשת משה אחר", אותיות אמא, ציפורה אשת משה גידלה את שני בניה במסירות נפש ואף עשתה ברית מילה לבנה, "וַתִּקַּח צִפְרָה צֶרֶת וַתִּכְרֹת אֶת עֶרְלַת בְּנֵיהָ" (שמות ד' כ"ה)

אמא = 42 בגימטריא אותיות ב מ. ב"מ- בתורת משה. ציפורה אשת משה קיימה את מצוות התורה.

פרק י"ח פסוק ד'

"כִּי אֶלְהִי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצִּלְנִי מִכָּרֵב פְּרָעָה"

ויצילני מחרב = 446 בגימטריא מות. הקב"ה הציל את משה לאחר שהרג את המצרי וברח לארץ מדין. מות, ראשי תיבות מלשינים ומוסרים תמיד. אלו הם דתן ואבירם שהלכו אל פרעה וגילו לו שמשה הרג את המצרי.

אבי = 13 שמות האבות ס"ה 13 אותיות: אברהם, יצחק, יעקב.

פרק י"ח פסוק ה'

"וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֹתְנוֹ מִשָּׁה וּבָבִיו וְאֵשֶׁתוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמְדַבֵּר"

אל המדבר = 282 בגימטריא בפר, יתרו לא בא בידיים ריקות כי אם הביא עימו פרים. "וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתְנוֹ מִשָּׁה עֲלֵה וְזִבְחִים" (פסוק י"ב) יתרו הביא קרבן גדול להקב"ה.

המדבר = 251 בגימטריא = נאר (חכם). יתרו העדיף את התואר חתן משה, מכל התארים שהיו לו (כהן מדין וכו').

פרק י"ח פסוק ט"ז

"כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵי הָאֱלֹהִים וְאֵת תּוֹרֹתַי"

איש ובין רעהו- אותיות אור. משה רבנו האיר את עיני בני ישראל בחוקי התורה, התפלל עליהם ויישב סכסוכים. אור- ראשי תיבות: רב ופוסק אמת.

"כי יהיה להם דבר" = 340 בגימטריא שם. שם- ראשי תיבות: שפט משה.

פרק י"ח פסוק כ"א

"וְאֵתָה תִּתְחַזֵּה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֲמַת שְׁבָאִי בְּצַע"

שבא- אותיות נשיא, נשיאי העידה, הם בעלי התכונות של יראי אלוקים, אנשי אמת ושונאי בצע- אנשים עשירים שלא ניתן לשחדם.

אמת- ראשי תיבות: תורת משה אמת.

פרק י"ח פסוק כ"ו

"אֶת הַדְּבַר הַקָּשֶׁה יְבִיאֹן אֶל מֹשֶׁה"

הדבר הקשה- סופי אותיות הר. הר מסמל דבר גדול.

ועוד פירוש, משה רבינו היה על ההר וקיבל את התורה, רק הוא מסוגל לפסוק ולהחליט בדין התורה הקשה.

פרק י"ט פסוק י"ג

"לֹא תִגַּע בּוֹיָד כִּי סָקוּל יִסְקַל אוֹיָרָה יִכָּה אִם בְּהֶמָּה אִם אִישׁ"

ירה יירה = 440 בגימטריא מת = 440 זה עונשו של הנוגע בהר, בין איש בין בהמה.

בהמה = 52 בגימטריא = בן. גם בן הבהמה אסור לו לגעת בהר. ולאחר קבלת התורה כשהשכינה סרה ממנו, חוזר הר סיני להיות הר פשוט אשר חיות ובהמות ירעו בו.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית יעל ע"ה בת אהובה תחי'

פרשת יתרו

תבוננות - זה א' ב' בעבודת ה'

התבוננות - זה א' ב' בעבודת ה'

וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ... עֲתָה יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל ה' מְכַל הָאֱלֹקִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עָלֵיהֶם: (שמות י"ח י' - י"א).

כל מי שמתבונן בתחילת הפרשה בדבריו של יתרו מרים גבה או שניים, ומי שיש לו שלושה גבות - מרים את שלושתן. מדוע?

עומד לו גדול החוקרים בפענוח סוגיית "מיהו האלוה האמיתי", אדם שכל חייו חפר ונבר וחקר ודרש ובלש ודש בכל העבודות זרות שיש בעולם - ולא מצא עדין את האלוקים האמיתי, ולפתע פתאום הוא פותר את החידה הסבוכה הזו ברגע אחד - ומחליט שה' הוא האלוקים האמיתי.

ומה משכנע אותו להגיע למסקנה הנפלאה הזו? החשבון הפשוט הבא: המצרים תכננו להטביע את היהודים בַּיַאֲוֹר, ובסוף עצתם צנחה ולא צלחה - והם בעצמם טבעו במים (רש"י י"ח י"א).

שמעתם את הראיה החזקה והמרעישה שגרמה ליתרו להגיע למסקנתו הכבירה "שה' הוא אלוקי האמת"? היעלה על הדעת להשתכנע מראיה כזו רעועה? מילא אם באמצע הלילה הייתה מתגלית ליתרו איזו דמות עלומה ואומרת לו "סניור יתרו... דע לך שאני הוא האלוקים - ולראייה אני מגלה לך את מספר הלוטו של ההגרלה הקרובה", כאן אולי היה מקום להשתכנע. אך מה כל כך משכנע בזה שהמצרים תכננו תוכנית על בני ישראל - ובסוף זה חזר עליהם? האמת היא שהקושיה עצומה שבעתיים, ואף יותר מכך. מדוע?

משום שהיו עשרת המכות, קריעת ים סוף, מן, שליו, באר מרים, ענני כבוד, עמוד האש ועמוד הענן, עם ישראל הוצפו בניסי ניסים בכל רגע ורגע, ולמרות כל זאת, כל הכבודה הנפלאה הזו לא הספיקה ליתרו להחליט שה' הוא אלוקי האמת. מה כן שכנעה אותו סופית? הידיעה שתוכנית "הפיתרון הסופי" שתכננו המצרים על היהודים - לא יצאה לפועל, אלא התקיימה בהם עצמם. (רצו להטביע - והם עצמם טבעו).

ושוב השאלה מתפרצת ועולה וזועקת וממריאה עד לב השמים: מה כל כך מיוחד בזה שהמצרים תכננו - ובסוף זה חזר עליהם, יותר מכל הניסים והנפלאות שה' עשה לעם ישראל?

יתרו מגלה לנו את סוד האמונה הגדול, הרמוז במילה אחת. "התבוננות". פירושו: אדם שלא מעוניין להתאים את עצמו לאמת - אלא את האמת אליו, אדם כזה יצליח תמיד לרקוח מרקחת מעניינת ולהכניס פרשנויות ותאוריות והסברים במה שהוא יראה, ובכך לנטרל לעצמו את כל הקושיות וההתמודדויות הבעייתיות. רוצים דוגמא עם הרבה צבע?

מי לא שמע את התאורייה הגאונית והמבריקה "שהעולם נברא מפיצוץ", וכדלהלן:

אי שם באיזה שהוא "שום מקום" בקוסמוס, הייתה פסוליה. (ואל תשאלו מי ברא אותה ושם אותה שם - כי לצ'ארלס דרווין אין על זה תשובה...)

שנים רבות עמדה הפסוליה על מקומה, ויום אחד היא התפוצצה - ומזה נוצר קוף אביר וכביר עם זקן עבות וזנב נדיר. אחר כך התפוצצה פסוליה נוספת ומהפיצוץ הזה נוצרה שימפנזה יפה עם עיניים כחולות ושיער גולש.

פרשת יתרו

עברו ימים חלפו שנים, השניים באו בברית הנישואין, ונולדו להם סוללה מפוארת של קופים מוצלחים. הזמן חלף ודלף, ובינתיים נוצרה עוד סדרה של פיצוצים. פיצוץ אחד הוריד לקופים את הזנב... פיצוץ נוסף עיצב להם את האצבעות ברגליים, עוד פיצוץ עזר להם לחדד את האף ולהשיר את השיער מהגוף ולשנות את צבע העור... פיצוץ נוסף לימד אותם עברית... וכך אט אט התפתח לו העולם - כאשר כל פיצוץ מקדם אותו עוד קצת אל השלמות הנפלאה.

שורה תחתונה, לדעת דרווין האדם הוא "קוף משודרג" שחלק מהאחים שלו לא צלחו את השידרוג ועדיין לא התפתחו, ולכן הם נמצאים היום בפינת החי - וממתינים לפיצוץ הבא שיקדם אותם. נכון שזה נשמע נפלא?

(נ.ב. אם תשמעו פעם סידרה של פיצוצים בחדר לידה באחד מבתי החולים, אל תיבהלו ואל תיקראו לשומר. פשוט כנראה יש איזו התקדמות ושדרוג למין האנושי - וקולות הפיצוץ מעידים על זן מתקדם יותר שבא לעולם, משהו יותר מוצלח מאיתנו)...

הבעיה היא שבינתיים התברר שפיצוץ הורס ולא בונה... ולמרות זאת זה לא מעניין את האתאיסט החמוד. זהו. יש לו הסבר איך נוצר העולם, הסבר שמוביל אותו למסקנה של אין דין ואין דיין, מסקנה שמתאימה לו ומתירה לו לעשות ככל העולה על רוחו, וזה בעצם מה שחשוב לו. (אין לו אומץ ללכת לסמינר ולעמוד שם "ראש בראש" מול סוללת המרצים הנמרצים שיכולים להוכיח בצורה לוגית שלא ניתנת לערעור וניעור ופירור - שיש דין ויש דיין ושתורת משה אמת ושיש עולם הבא ושכר ועונש וכו').

הנה לנו דוגמא מספר 1 שאנשים מוכנים להגיד את השטויות הכי גדולות ולתת הסברים לתעלומות הכי נשגבות, והם לא מתביישים אף להעלות את הדברים על הכתב ולהציע את מרכולתם ברבים. ואתם חושבים שיתרו לא ידע את סגנון החשיבה היצירתי והפורה הזה? וכי לא היה לו מספיק שכל כדי להמציא איזו אמונה ותורה חדשה? אם כן לשם מה הוא היה צריך לייגע את עצמו עשרות שנים ולחקור ולחפש מי ברא את העולם "באמת"?

יתרו מלמד אותנו נקודה מאוד בסיסית. בן אדם בן אדם, תתבונן! אין ספק שלכל דבר אפשר למצוא הסבר ותאוריה. אך אל לאדם לנסות לתת הסברים ופולפולים לכל דבר, אלא עליו לקשר את כל המאורעות ולחפש את החוט השזור ביניהם.

הנה, פרעה היה מכונה "אלוהי המים", היו לו את היאור והנילוס שלעולם לא יבשו, היה לו גם עוצמה וכוון שאין כמוהם (מצרים שלטה בכל העולם), באותה תקופה בני ישראל היו מבוזים ועבדים נרצעים, שחטו להם את הילדים, התעללו בהם והפרידו את הגברים מנשותיהם וְכִדּוּ בהם בעבודות קשות, עד שיום אחד קם בעל הכוח והעוצמה "פרעה", והחליט להטביע ביאור את בני ישראל החלושים, ואין ספק שהיו לו 100% סיכויים להצליח!

אלא שלמרות זאת התהפכה התמונה 180 מעלות והמצריים טבעו בים סוף, ואילו בני ישראל שהיו להם 100% סיכויים למות - צלחו את כל הצרות ושרדו את כל הגזירות, והיו להם ניסים ונפלאות. מן, שליו, ענני כבוד וכו'.

יתרו התבונן מהצד על כל המהלך, אך זה עדיין לא שכנע אותו באמונה בבורא. בסדר, אלוקי היהודים עושה מופתים, ולהבדיל גם המכשפים עושים מופתים, ונבוכדנצר עשה שהפסל ידבר (הוא הכניס את הציץ לתוך הפסל), המכשפים הפכו מקלות לתנינים ומים לדם, ויתרו לא התפעל ממופתים וניסים. אך

פרשת יתרו

כאשר הוא ראה שהתוכנית שרצו המצריים לבצע בעם ישראל - התקיימה בהם עצמם והם טבעו בים סוף, הפרט הדק הזה שבר אותו ושכנע אותו באמונה בבורא עולם.

פתאום הוא קלט שהעולם הזה אינו הפקר, יש דין ויש דיין ואף אד לא יכול לנגוע במוכן לחברו אפילו כמלא נימה (כחוט השערה), והבורא לא מוותר לאף אחד - ואפילו את המלך הגדול של מצריים הוא מעמיד במקום, ומעניש אותו באותה תוכנית שהוא תכנן על בני ישראל.

הצדק הגבוה והאמיתי הזה - זה מה שכבש את ליבו של יתרו, וזה הפשטות של המילים יִאמֶר יְתֵרוֹ... עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי גָדוֹל ה' מְכַל הָאֱלֹקִים. איך אני יודע? כִּי בַדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ - עָלֵיהֶם. התוכנית הרעה חזרה עליהם בעצמם. הנה, יש דין, יש דיין, יש צדק, מידה כנגד מידה לא בטלה, והעולם אינו הפקר. וצדק כזה מושלם אין באף מקום, ואף אליל ודחליל לא מתחרה עם השלמות הזו.

עד כאן עיכלנו מעט את "ההתבוננות" של יתרו ומסקנתו הנפלאה, ואין ספק שהאמונה הדקה וההתבוננות העדינה הזו הם הא' ב' של האדם היהודי, וזה מה שמחבר אותו עם הבורא - יותר מהכל. מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

אדם המקיים מצוות זה עדין לא מעיד שהוא מחובר לה' בלב ונפש, מפני שהמצוות הם "מעשים חיצוניים". לנענע לולב, להניח תפילין, לנוח בשבת, לקבוע מזוזה בפתח...

יתכן גם שהאדם יעשה את המצוות חפיף ומתוך נגיעות של כל מיני חשבונות. ההורים שלו דתיים - והוא לא רוצה לצער אותם... לא נעים לו מאשתו והשכנים... הוא ממשיך לעבוד את ה' - כי הוא חונך כך מקטנות... אך בתוך תוכו הוא יבש וריק מאהבת ה' ובעצם הוא עושה את המצוות מתוך הרגשת עול ואין לו "שמחה פנימית" באותו רגע, והוא מחפש תמיד רק לסיים אותם. הוא בא לבית הכנסת אחרון ויוצא ראשון... בצאת השבת הוא על קוצים ומחכה שהשבת כבר תצא...

אדם כזה כמובן שיקבל שכר על מצוותיו, אך אין ספק שעדין הוא רחוק מהשלמות ומהחיבור לבורא - ובקלות "להבת האמונה" שבקרבו עלולה להיכבות. ומדוע לא? הרי הוא "חיצוני" בלבד בעבודת ה'. אך מי שמאמין וחי וחש ונושם את הרמה הגבוהה שהגיע אליה יתרו, את היסוד של "אין עוד מלבדו", שיש דין ויש דיין, שיש צדק אלוקי, שעל הכל יביא האלוקים במשפט - הן טוב והן מוטב, הרי שהוא כנוע לה' בצורה מלאה ועובד את ה' מתוך פנימיות.

הפנימיות היא זו שמכתיבה לו את החיצוניות - את המעשים, ואין ספק שלפני כל צעד הוא שואל את עצמו "אם אני יעשה את מה שבא לי לעשות, האם זה ישמח את ה' - או יצער חלילה?"

ולא לחינם נכתבה פרשת "מעמד הר סיני ועשרת הדיברות" בפרשה של יתרו, שהרי את ההתבוננות המושלמת ראינו אצל יתרו, וזה בעצם הא' ב' של מתן תורה. שהרי לימוד תורה בלי התבוננות וקיום מצוות עם חיצוניות וללא פנימיות - זהו חיסרון מאוד גדול בעבודת ה', ועלול לגרום לאדם לאבד את כל צמיחתו וקידומו הרוחניים.

לדוגמא: אדם בא לשיעור תורה ושומע את המרצה מדבר על חיזוק במגוון נושאים, באותו רגע הוא תופר אותם במוחו על כל הסובבים - חוץ מעל עצמו. כאשר הוא שומע חיזוק בשלום בית - הוא בטוח שהדברים מכוונים אל זה שישב מאחוריו... עבודת המידות - מתכוונים לחמתי שבעזרת נשים... משא ומתן באמונה - הכוונה לגבאי בבית כנסת שמכר את הכיסאות בימים נוראים במחיר יקר...

פרשת יתרו

כן כן כאשר חסר לאדם את ההתבוננות האמיתית, אזי כל עבודת ה' שלו נפסדת. הוא לומד תורה - ולא מפנים את מה שקורא. שומע שיחות חיזוק - ולא מבין שהדברים מכוונים גם אליו. מקיים את המצוות בלי לב וחיות - ומתעמק בחלק החיצוני והמעשי שלהם, ומתעלם מפנימיותם.

לא נעים להגיד, אבל אדם שחי ללא התבוננות - גם הקשר שלו עם בן זוגו פצוע וקרוע ופגוע וגרוע ורעוע! הוא עלול לפגוע בזולת ולא להבחין, וגם כאשר מעירים לו, במקום לבקר את עצמו ולבדוק את הצד השני של המטבע - תחת זאת הוא שולף הסבר מקיף למה שעשה - המעיד שאצלו הכל בסדר ושהוא זך ומושלם מכל אשמה, והוא כלל לא מתבונן שהתנהגותו גורמת נזק לסביבה ולמשפחה.

גם חינוך הילדים שלו נראה בהתאם, ובמקום ילד פלא הוא מקבל ילד פרא. שהרי הוא חונך עם חיצוניות בלבד וכלל לא טיפח את פנימיותו של הילד.

הוא אומנם קנה לילד בגדי שבת מכובדים ועשה לו בר מצווה כיד המלך, רכש עבורו כובע וחליפה - ושלה אותו עם קונטינר ממתקים לישיבה, אותו אב בטוח שהוא משקיע בבנו את המירב והמיטב, אך הוא לא הבחין שהוא פיתח יפה את חיצוניות הילד, אך לא השקיע בבניית מהותו ופנימיותו. ואתם חושבים שהילד לא קולט את זה?

מספר הרב יחיאל יעקובסון: פעם נכנסתי עם מורה לאיזו כיתה בבית ספר מסוים, ושאלנו את הילדים הקטנים שאלה מאוד פשוטה. "מה הכי חשוב בעולם?" כמובן שכולם צעקו "ללמוד תורה ולעשות מצוות", שהרי מדקלמים להם את זה כל הזמן.

משיך הרב יחיאל ומספר: באותו רגע אמרת למורה שהילדים אומרים כהוגן, אך רואים עליהם שזה ציטוט סינטטי - והם לא מחוברים למה שהם אומרים. לפתע ירה אחד הילדים לחלל את המילים הבאות: לאכול צ'ולנט זה יותר חשוב מללמוד תורה!

באותו רגע המורה גער בילד והילדים גיחכו לעברו, המורה אפילו רצה להעניש את הילד על דברי הליצנות שאמר, אך הרב יחיאל אמר למורה שדווקא הילד הזה דובר אמת! המורה שאל "מה הרב מתכוין?" והרב ענה: אני אומר שהילד בטוח באמת שלאכול צ'ולנט זה הערך העליון ביותר. ראה הרב יחיאל שהמורה לא מאמין לו שהילד כל כך רדוד במחשבתו. מה עשה? קרה לילד ואמר לו בפני כולם: אני מאמין לך שאתה בטוח שצ'ולנט זה הערך הכי עליון. אבל מהיכן אתה יודע את הסוד הזה?

והילד ענה: כל שבת באמצע הסעודה של הבוקר אבא שלי מבקש ממני להגיד דברי תורה, ואני קם ומספר לכולם את פרשת השבוע. אך במקום שאבא שלי יקשיב לי ויאזין לדברי - הוא שקוע בצלחת ואוכל, וכאשר הוא מסיים את הצלחת הוא מוזג עוד אחת, ואני רואה שהצ'ולנט מעניין אותו הרבה יותר מדברי התורה שאני אומר.

לא יאומן איזו הבחנה דקה יש לילדים. החיישנים הנקיים שלהם קולטים בדיוק אם האבא מחנך אותם עם פנימיות ואיכפת לו באמת מלימודם ותורתם, או שהוא עושה זאת בצורה חיצונית - בשביל שיוכל לכתוב בדף קשר שהילד סיפר נפלא פרשת שבוע.

וזה לא סוד שאת הילדים אי אפשר לרמות! אתה יכול לדקלם לילד מהבוקר ועד הערב שהתורה זה הערך הכי עליון, אך אם לא תשדר לו את זה עם פנימיות ודוגמא אישית - "ותראה לו מעמד הר סיני"

פרשת יתרו

כאשר הוא אומר דבר תורה על השולחן, אתה עלול לגרום לו "חינוך עקיף" שצ'ולנט זה הערך העליון ביותר, ומחר הוא יגדל עוד קצת ויבין ממך שהכסף זה ערך עוד יותר עליון, ומחרתיים הוא עלול חלילה לנבול וליפול בכל חינוכו ולחפש את עצמו וערכיו במקומות אחרים.

האמת היא שאדם שהתבוננותו אינה פנימית ומושלמת, כאשר באים עליו צרות ואסונות חלילה - הניסיון באמונה שיש לו מאוד גדול, מפני שהוא לא רגיל להתבונן בין הטיפות ולראות "גם" את יד ה' שליוותה אותו באותו זמן של צער וכאב, מה שנקרא "להתבונן בחצי כוס המלאה".

לפני מספר שנים כל הארץ רעשה וגעשה כאשר משפחה בצפון עלה ביתם באש ונשרפו למוות שלושה ילדים מתוך ארבעה שהיו להם, והמשפחה איבדה את רכושה. הכאב היה עצום, הצער היה נורא, וכלל הציבור נרתם למערכה וקרא תהילים למען אותה משפחה.

כצפוי, הגיע התקשורת אל אותה אישה "חרדית" וראיינו אותה: מה את אומרת על המצב הקשה וכו'... שיכלת שלושה ילדים, איבדת רכוש, היית עם הילדה בבית חלים, המשפחה שלך התפרקה... סבלת וכו'...

והאישה השיבה להם תשובה שהם לא האמינו:

הכל משמים, ה' נתן ה' לקח, הכל לטובה, אנו מאמינים שזה תיקון שהיינו צריכים לעבור ואין לנו טענות על ה' חלילה, ותודה לה' שלפחות השאיר לנו את התינוק (אחד מתוך ארבעת הילדים).

אשריהם ישראל שעניניהם כל כך טהורות וקדושות והם יודעים לראות גם את האור שבתוך החושך, ואת יד ההשגחה המנווטת ומסתתרת בתוך הניסיון הקשה והכואב. אך אין ספק שכדי להגיע לרמה כזו צריך לפתח כל הזמן את ההתבוננות הטהורה ולראות את היד המכוונת שבכל מאורע. אחרת, בשעת משבר עלול האדם להישבר ברוחניותו חלילה.

אכן, "התבוננות" פנימית עמוקה וטהורה וישרה יש לה השפעה גדולה על כל עבודת ה' של האדם. על שלום ביתו, חינוך ילדיו, לימוד תורתו, קירבתו לה', עמידה בשעת משבר חלילה וכו'. משום כך חובה להיות עם התבוננות נכונה ולהכניס אותה לכל פינה בעבודת ה' ולהפיח פנמיות במעשים החיצוניים שאנו עושים, ולחנך גם את ילדינו לפתח את הכלי הקדוש והנשגב הזה.

את המסר הזה אנו רואים בפרשה גם אצל משה רבנו: וַיִּקַּח יִתְרוֹ... אֶת צַפְנָה אִשְׁתּוֹ מִשֵּׁה אַחֵר שְׁלוּחֵיהֶּ: וְאֵת שְׁבִי בְּנֵיהֶּ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶסְדָּ גִרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְשָׁם הָאֶסְדָּ אֲלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי יִצְלָנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה: (י"ח ב' - ד).

כאשר עברו על משה ימים קשים ואף היה מצב שמלך מצרים ביקש להורגו על שטמן את המצרי בחול, במקום שמשה יתמקד בצרות ויבכה את מר גורלו, תחת זאת הוא ראה את יד ה' שליוותה אותו בכל הזמנים, ואת הניסים שהיו פזורים סביבו ברגעים הכי קשים. ולא רק שמשה הודה לה' על כך באותו רגע, אלא הוא אף הנציח זאת לנצח ועשה לעצמו את הסימנים הכי גדולים לזכור זאת. "הוא חקק את זה בשמות של הילדים שלו!"

זה פלא שיתרו זכה להיות חותן משה - החותן של גדול הדור? הרי יש לו עם משה רבינו מכנה משותף גדול. אצל יתרו ראינו את ההתבוננות הגדולה - עד כדי אמונה גמורה בה',

פרשת יתרו

ואף אצל משה ראינו שהנציח בילדיו את ההתבוננות הנפלאה בהנהגת ה' עימו.

ולא לחינם מפרסמת לנו זאת התורה - שהרי מעשה אבות סימן לבנים, מהם אנו אמורים להעתיק את הדרך והכיוון בעבודת ה', והם אלו שגילו לנו כיצד נראית עבודת ה' "מושלמת".

ומי לא רוצה להיות מושלם בעבודת ה'?

קידוש או הבדלה?

אין לך מה להתאמץ בויתורים מרחיקי לכת, או בניסיון למציאת חן בעיני הגויים. שכן, כפי שההלכה היהודית אינה משתנה לעולם, כך שנאה זו היא תמידית ועולמית

במסעדה יוקרתית בחו"ל ישב מיליונר גוי לסעוד את ליבו, בקצה המסעדה ישב אדם שחזותו העידה כי הוא יהודי, לגוי הפריעה העובדה שהיהודי נראה טוב לב למדי. פנה אפוא למלצר וביקשו: "הזמן נא לכל הסועדים כאן מנה נאה על חשבוני, בתנאי אחד, ליהודי - אל תיתן". הסועדים נהנו מאוד מהתוספת הבלתי צפויה והחינמית.

להפתעת הגוי, לא הראה היהודי שמץ ענין במנה המוגשת לכולם מלבדו. עברו מס' דקות ושוב מוזעק המלצר: "תגיש לכל הסועדים את המנה היוקרתית ביותר שיש, כמובן על חשבוני". אך שוב היהודי לא מתרגש מהמעשה שנועד לקנטרו.

לאחר שכולם קיבלו גם קפה ועוגת הבית על חשבון הגוי והיהודי עדיין לא מראה סימני שבירה, לא יכל הגוי להתאפק. ניגש ליהודי והביע את תמיהתו בקול. חיך היהודי כשזיק שובב בעיניו: "אני בעל המסעדה..."

מעמד הר סיני היה אירוע ששינה את פני האנושות כולה. מטרתו העיקרית היתה כמובן נתינת התורה לעם ישראל, אך בחז"ל אנו למדים על 'עסקת חבילה' שבאה במקביל עם התורה. נתון נוסף זה נרמז בשמו של ההר - 'הר סיני'.

כאשר אנו רוצים להגדיר חפץ מסויים בלי להכביר מדי במילים, משתמשים אנו במילה אחת הכוללת בקצרה את תיאורו של החפץ, מילה זו היא שמו של הפריט. לדוגמה: במקום לומר לראובן הבא לי בבקשה חפץ בעל ארבע רגליים שעליהם יש משטח ומאחוריו משענת, נבקש ממנו בפשטות להביא לנו "כסא".

להר סיני ניתנו בתורה חמישה שמות, כל שם כלל הגדרה אחרת בהר בעל הערך ההיסטורי והתורני, אך מהות שמו של ההר כ'הר סיני' באה ללמדנו שבמתן תורה "ירדה שנאה לאומות העולם עליו". פירוש: מאז שקיבלנו את התורה בהר זה, נהיינו שנואים בקרב כל הגויים עלי אדמות.

מה פשר שנאה זו? ומדוע היא ירדה לעולם דווקא בהר סיני?

נתינת התורה לישראל, הפכה אותם לא רק לעם בין העמים, אלא בעיקר לבניו החביבים של מלך מלכי המלכים. חוץ מהעובדה שבתורה ישנה הנוסחה לחיים המתוקנים והאיכותיים ביותר בעולם הזה. פריבילגיה זו שניתנה לעם ישראל מכעיסה עד מאוד את הגויים שלא זכו לה, את רגשי ליבם הם מבטאים

פרשת יתרו

בשנאה שלפעמים הינה עיוורת וחולנית.

רבי שמעון בר יוחאי מלמדנו נתון נוסף, אך חשוב לא פחות, על שנאה זו: "הלכה, בידוע שעשו שונא ליעקב". דייקו חכמים בדבריו של רבי שמעון, וניסו להבין לשם מה הוא מזכיר שדבר זה הוא הלכה, הרי כבר הוסיף לומר שזוהי שנאה ידועה. אלא רצונו של רשב"י להטמיע בנו תובנה חשובה, אין לך מה להתאמץ בוותירם מרחיקי לכת, או בניסיון למציאת חן בעיני הגויים. שכן, כפי שההלכה היהודית אינה משתנה לעולם, כך שנאה זו היא תמידית ועולמית!

מכיון ש"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", ברור הדבר שיש בתורה גם פתרון לשנאה זו. מהו?

אחד מצדיקים הדורות הקודמים אמר משפט שהוא מפתח יסודי בגישתנו לשנאת העמים: "אם היהודי עושה על הגוי קידוש - הגוי עושה עליו הבדלה. אך אם ישכיל היהודי לעשות הבדלה על הגוי - הגוי יעשה עליו קידוש".

ביאורם של דברים כך הוא: אם יתאמץ היהודי - ברצותו להפחית או לעמעם את שנאת הגוי אליו - בחיקוי דרכיו והתנהגותו של הגוי. כך 'יקדש' היהודי את מנהגי הגויים, הגוי יקיא אותו מתוכו בכח ויעשה עליו 'הבדלה' והרחקה.

אך אם יפנים היהודי להבין שאנו שונים במהותנו מהגויים, ומה שמותר להם אסור לנו וכן להיפך, כך יעשה היהודי 'הבדלה' בין אורחות חייו לחיי העמים שמסביבו, הגוי בעצמו יעריך אותו יותר ויעשה עליו 'קידוש'. אכן, שנאתו היא תמידית ובלתי פוסקת, אך מהערצתו ויראתו כלפיך - יפחד הוא לפגוע בך. יודגש שאין באמור לעיל, חלילה, היתר או מתן גושפנקה לביזוי גוי באשר הוא, שכן מזהירים אותנו חז"ל במספר מקומות: חביב אדם שנברא בצלם אלוקים, ואף מה שהתבטאו כלפיהם בצורה שונה, זה רק כדי להדגיש ליהודי את חובותיו השונות מחובות הגוי.

בימים אלו ששנאת הגויים מתגלה ביתר שאת, בין בארצנו הקדושה ובין בתפוצות, ידיעה זו חשובה לנו מאוד. אין לנו שנאה כלפיהם או חלילה רצון לנקום על שנאתם הם, אך מחובתנו כיהודים, לשמור על מעלתנו כעם הנבחר בכך שלא נאמץ את תרבותם ואורח חייהם, אף שבמבט ראשון דבר זה מעורר עלינו את שנאתם יותר.

שכן, רק כאשר ניישם את חובותינו כבניו של מלך מלכי המלכים, ונשמור מכל משמר על אורח החיים היהודי, אז ורק אז, נוכל לחיות בשלום עם הגויים בעולם כולו. יתירה מזו, כשנגיע לשלימות בקיום המצוות, נזכה לביאת משיח צדקנו ולקיום הפסוק: "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". אמן.

התקרבות של אהבה

בפרשה מסופר על מעמד הר סיני וכתובות בה עשר הדיברות. הפרשה מלמדת אותנו על קשר האהבה העמוק בין הקב"ה לעם ישראל ועל חשיבותה של מצות 'ואהבת לרעך כמוך' כדרך היחידה שלנו לצאת מכל הצרות שלנו כיחידים, כחברה וכעולם שלם.

הקדמה

הפרשה פותחת בבואו של יתרו, חותן משה, אל המדבר, להצטרף לעם ישראל. יתרו מגיע עם בתו ציפורה

פרשת יתרו

ושני ילדיה ממשה רבנו, גרשם ואליעזר. משה יוצא לכבדו בקבלת פנים חגיגית ואילו מצטרפים אהרון וכל זקני העם. אחריהם יוצאים ממש כל העם. יתרו זוכה להיות הגר הראשון בהיסטוריה. הפרשה הקודמת הסתיימה במלחמת עמלק ברפידים. לאחר שנלחמו בעמלק ונסעו מרפידים, הגיעו בני ישראל אל היעד הנכסף, הר סיני. הפרשה מתארת בפנינו את ההכנות לקראת מעמד הר סיני ואת הרגעים היקרים של קבלת התורה. בפרשה מופיעות עשרת הדיברות שהן התמצית והבנין המחודש של העולם, כפי שכתבנו בפרשות הקודמות בקשר לעשר מכות מצרים. במעמד זה היה אמור להיות גמר התיקון של העולם, אבל, כמו שנראה בפרשת 'כי תשא', בחטא העגל נתקלקלה ההזדמנות. למרות זאת, כתוב במדרש על דור המדבר, "כל אותו הדור ששמעו קולו של הקב"ה בהר סיני, זכו להיות כמלאכי השרת, לא ראו טומאה בימיהם, ולא משל בהם כל מיני כינים, ובמותם לא שלטה בהם רימה ותולעה, אשריהם בעולם הזה ואשריהם לעולם הבא" (פרקי דרבי אליעזר מ"א).

כתוב על המסע להר סיני, "וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים, וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינִי, וַיַּחֲנוּ, בְּמִדְבַּר; וַיַּחֲנוּ-שָׁם יִשְׂרָאֵל, בְּגֵד הָהָר." רש"י אומר, "וַיַּחֲנוּ-שָׁם יִשְׂרָאֵל" - "כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת". עם ישראל הגיעו להר סיני במצב של אחדות כה גדולה שהתורה מדברת עליהם כגוף אחד.

יש עניין מיוחד בשבת הזאת. הרבי מרוז'ין זצ"ל היה אומר, שכמו שהזמן מעורר הקריאה, שקוראים בתורה מענייני היום, בפסח את הפרשה של פסח וכו', כן הקריאה מעוררת את הזמן. בשבת שקוראים בתורה על קבלת התורה מעוררים את ההארות של קבלת התורה. לכן שבת זאת היא כמו שבועות קטן, שיש בה בחינת מתן תורה קטן. הזדמנות פז להתחבר לנקודה הפנימית של מתן תורה ולחדש בנו את השמיעה של הקול האלוקי ששמעו אבותינו על הר סיני.

אז מה אומר לנו הרגע הגדול הזה של מתן תורה? איך זה קשור אלינו כיום? צריך לזכור שהתורה היא אור. תורה זה גם מלשון הוראה. מתן תורה היה ועודנו המעמד הגדול ביותר בו קיבלנו את הוראת הדרך כיצד להתחבר לאור של הבורא. לפי העיקרון שדומה מושך דומה ושהדבר שמפריד אותנו ברוחני, מה שיוצר את תחושת הפירוד בתוכנו, זהו הרצון לקבל לעצמו, שהוא ההפך הגמור לנתינה האינסופית של הבורא, ניתן להבין שחיים של השפעה זאת הדרך היחידה לשוב ולהתחבר עם האור. התורה כולה נותנת לנו כלים כיצד לעלות מעל הטבע ולהפך את הרצון שלנו, להגיע למדרגה הנשגבת של "ואהבת לרעך כמוך".

יתרו

הפרשה כאמור פותחת בסיפורו של יתרו וגם נקראת על שמו. "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֵּהֵן מִדְּוִן, חֵתָן מִן־שָׁה, אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמִשְׁה, וְלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל, מִמִּצְרַיִם." רש"י אומר, "מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק". כל העולם שמע דברים אלה, שמע ולא בא. יתרו שמע ובא. יתרו זכה שתקרא פרשה על שמו. יתרו היה כומר של עבודה זרה. הרב שיינברגר שליט"א מבהיר, בסדר גודל ממש כמו האפיפיור היום. הטומאה הכי גדולה בעולם זו עבודה זרה ולמעשה, לא היתה עבודה זרה שיתרו לא ניסה, עד עבודות האלילים הגרועות ביותר. אולם אחרי ששמע על חציית ים סוף ומלחמת עמלק, התחיל חוזר בתשובה, התחיל להכיר במציאותו של הקב"ה. נדון בהמשך, למה דוקא שני הדברים האלה גרמו ליתרו לשנות את הכיוון.

בכל אופן, מסביר הרב שיינברגר שליט"א, דבר חשוב שאנו לומדים מפה זה שהקב"ה לא זורק אף אחד. 'לא ידח ממנו נידח' זה לא רק לגבי כלל ישראל, אלא גם אצל הגויים. אלה שממש מורדים בשם ועושים את הדבר הכי גרוע, כופרים, גם להם יש סיכוי להתקרב בצורה הטובה ביותר שאפשר לתת להם אפילו פרשה בתורה, כמו יתרו.

השמיעה של יתרו

יתרו שמע, כל העולם שמע. הם רק לא ידעו מה זאת השמיעה. אומר הרב שיינברגר שליט"א, כמו במוסיקה, יש גובה של דציבלים כל כך גבוהים שהאוזן הרגילה כבר לא יכולה לתפוס. רק מי שמסוגל

פרשת יתרו

לשמעו כזאת דקות יכול לשמוע. כל העולם שמעו איזה רעש גדול וחשבו שזה מבול, רק יתרו שמע את הקול האמיתי. כלל ישראל כל הזמן הכינו את עצמם לשמיעת הקולות. הנפש היהודית תמיד שאפה להגיע לרגע הזה של מתן תורה. מה שנותן את יכולת השמיעה זה קבלת האמונה בקב"ה ובמשה. זה לא מספיק רק להאמין בקב"ה, צריך להאמין גם במשה, הרועה הנאמן, מנהיגם של ישראל בכל הדורות, העניו באדם.

בכלל, ככל החושים, גם את השמיעה צריך לזכך. אמרו חז"ל, שבכל יום יוצאת בת קול מהר חורב וקוראת לכל באי העולם לבא אל התורה. מעמד הר סיני הוא משהו נצחי. אבל, מי שומע? כתוב בשירת הים, "שָׁמְעוּ עַמִּים, יִרְגְּזוּ; חֵיל אֶחָז, יִשְׁבִּי פִלְשֵׁת" (שמות ט"ו י"ד). כל אומות העולם שמעו על קריעת ים סוף, הרי כל המים בעולם נחצו באותה שעה, אפילו בצלוחית מים שהחזיק אדם בידו (מכילתא). בכל זאת, כולם שמעו ורק יתרו בא. דבר זה מלמד אותנו שעור חשוב. שמיעה זה קשור לספירת הבינה וליכולת ההתבוננות שבנו. שניים יכולים לשמוע שעור, אחד, כמו שאומרים, הדברים יעברו לו ליד האוזן, ואילו השני באמת ישמע, יתבונן ויזכה לעשות מעשים ולשנות את חייו. יתרו שמע ובא, הוא לא רק שמע שמיעה חיצונית, הוא גם הבין. אם אנחנו רוצים לשמוע את הקולות בתוך הרעש הגדול של המציאות של דורנו, אנו מחויבים להתחבר אל בחינת האמונה בנפש פנימה, המקום בתוכנו שלא רק שומע, אלא גם מקשיב ומפנים.

העצה של יתרו

יתרו רואה את דרך ההתנהלות של משה עם העם ואומר, "מֵה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לְעַם--מִדּוֹעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ, וְכָל־הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן־בְּקָר עַד־עֶרְב... לֹא־טוֹב, הַדְּבָר, אֲשֶׁר אַתָּה, עֹשֶׂה. גְּבַל תְּבַל--גַּם־אַתָּה, גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ: כִּי־כַבֵּד מִמֶּךָ הַדְּבָר, לֹא־תוּכַל עֲשׂוֹה לְבַדְּךָ". יתרו נותן עצה למשה רבנו איך לבנות סדר נכון של עזרה, שיפוט וייעוץ לעם, "וְאַתָּה תִּחְזָה מְכַל־הָעָם אֲנָשֵׁי־חַיִל וְיָרְאֵי אֱלֹקִים, אֲנָשֵׁי אֱמֶת--שֹׁנְאֵי בָצַע; וְשִׁמְתָּ עֲלֵהֶם, שְׂרֵי אֱלֹפִים שְׂרֵי מְאוֹת, שְׂרֵי חֲמִשִּׁים, וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת. וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם, בְּכָל־עֵת, וְהָיָה כָל־הַדְּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ, וְכָל־הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֵם; וְהִקַּל, מֵעֲלֶיךָ, וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ". כביכול, עצה מעולה שאכן מתקבלת. יחד עם זאת היא שנויה במחלוקת. אומר הרב שיינברגר שליט"א, על פניו, נראה שיתרו תרם תרומה גדולה לסדר בעם ישראל, איך לנהל את ענייני הקהילה. מאידך, יש ביקורת על יתרו, אדם שרק מגיע וכבר נותן עצות. ממילא משה רבנו ודאי ידע מה זה סנהדרין, מה זה סדר חברתי. אז מה יתרו מתערב? איך צריך להתייחס לדבר הזה?

מסביר הרב שיינברגר שליט"א, בכל דבר יש ניצוץ של קדושה שמקיים אותו. שום דבר, אפילו עבודה זרה, לא יכול להתקיים אם אין בזה איזה ניצוץ של קדושה. יתרו בא, חוזר בתשובה ומביא איתו את הניצוץ שבו. הניצוץ זה פרשת 'שופטים' - כל הסדר הקהילתי-חברתי של עם ישראל. הבעיה היא שזה היה בוסר. ענין השופטים צריך להופיע רק בזמן הישיבה בארץ ישראל, ויתרו מביא את זה במדבר. משה יודע את העניין הזה ובכל מקרה גם אחרי המינויים האלה משה המשיך לעבוד קשה, מבוקר עד ערב, אומן של ישראל, מטפל בכל אחד ואחד. יש סדר בטבע ויש סדר למעלה מהטבע. יתרו בא וסידר את הדברים לפי הסדר הטבעי, אלא שרק בארץ ישראל צריך לנהוג בסדר הטבעי, זה נקרא סדר זרעים. במדבר זה סדר של למעלה מהטבע, סדר ניסי.

מי היה יתרו - ברוחני

כדי להבין את סיפור המעשה עם יתרו צריך להתעמק קצת בגלגולי נשמות, להבין את מקורו של יתרו בסדר הגלגולים. לשם כך צריך לחזור אל קין. כתוב בבראשית, "שָׁבַעֲתִים יָקָם־קַיִן" (בראשית ד' כ"ד). 'יקם' זה ראשי תיבות של יתרו, קורח, מיצרי. אלה הם שלושת החלקים של נשמת קין. יתרו זה הנשמה, קורח זה הרוח ומצרי זה הנפש. לעומת זאת, משה רבנו זה הגלגול של הבל. בין שבעת השמות של יתרו הוא גם נקרא קיני, אותיות קין. המקור של השם קין, שאמרה חוה, "קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'" (בראשית ד' א'). זה הייעוד המקורי של השם קין, קניין מהשם. אלא שקין קלקל ונעשה "קינא דמסאבותא", קן של טומאה.

פרשת יתרו

יתרו בא לתקן את זה. הוא יוצא מהטומאה הכי גדולה ובמעמד הר סיני עושה קניין אמיתי מהשם. חוץ מזה, ידוע שקין והבל נולדו עם תאומות והתחתנו איתן. החטא של קין נבע מכך שהוא קינא בתאומה היתרה שהבל קיבל, ולכן הרג אותו. כשיתרו בא אל משה הוא מודיע, "אָנִי חֹתְנֶךָ יִתְרוֹ, בָּא אֵלַיךְ; וְאֶשְׁתָּךְ--וְשָׁנִי בְּיָדְךָ, עִמָּה". מגלה האר"י הקדוש את הרמז בדבריו, 'אני חתנך יתרו' - ראשי תיבות 'אחי', אני אחיך קין, 'ואשתך, ושני בניה עמה' - אני מודה שזאת היא אכן אשתך ומחזיר לך אותה. כשנגיע לפרשתו של קורח נראה את הקשר של קרח לקין, שכתוב על קין, "קול דְּמֵי אָחִיךָ, צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה" (בראשית ד' י'), ועל קורח כתוב, "וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם. וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ, וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת-בְּתֵיהֶם, וְאֶת כָּל-הָאֲדָם אֲשֶׁר לְקֶרְחַ, וְאֶת כָּל-הַרְכּוּשׁ" (במדבר ט"ז ל"א), מידה כנגד מידה.

האיש המצרי זה גם כן מידה כנגד מידה, בגלגול הקודם קין הרג את הבל ובגלגול הזה משה הרג את המצרי. למרות שהתיקון של נפש, רוח ונשמה של קין זה לא בדיוק לפי הסדר של התיקון, אין מוקדם ומאוחר בתורה. מוסבר גם, שבאותו זמן שמשה הכה את המצרי אז כבר היה התעוררות אצל יתרו, עד שהגיע למתן תורה, ובכל אופן, אלה שלושת הגלגולים של קין וכך הושלם הדבר.

ביטול הכח של עבודה זרה

כבר ציינו מקודם שהדבר שגרם ליתרו לחזור בתשובה היתה השמועה על קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. הוא בטח גם שמע את כל הדברים האחרים שעשה הקב"ה למצרים, עשר המכות, המופתים הגדולים ובכל זאת שני דברים אלה גרמו לו לבא. אומר הרב שיינברגר שליט"א, יש כאן ענין עמוק. כתוב על הקב"ה, "לית אתר פנוי מניה", אין מקום פנוי ממנו, ממלא כל עלמין, סובב כל עלמין. עובדי עבודה זרה יודעים שיש בורא והוא ברא את כל הברואה. הם לא מעלים על דעתם שמה שהם בונים ועושים זה הכח עצמו. אלא הם אומרים שהקב"ה ברא את העולם ומסר אותו למשרתים (שמש, ירח וכו'). בפסל שהם עושים הם מתקשרים למשרתים. זה בודאי לא רצון השם והם יודעים שהם עושים נגד רצון השם. אבל כביכול, זה התחום שהקב"ה לא מתערב. עובדה שהעבודה זרה שלהם עובדת. אנשים נכנסים לבית עבודה זרה חולים, ונרפאים.

רבי עקיבא אמר שבזה הקב"ה השאיר מקום לטעות. זה נעשה ככה כדי להשאיר את אפשרות הבחירה בידי כל אדם. עובדי עבודה זרה חושבים שהקב"ה מסר את כל העניינים האלה ובהם הוא לא מתערב. זאת אומרת שהם אומרים שיש מקום שהוא לא נמצא וכאן טמון שורש הכפירה שלהם. מסביר הרב שיינברגר שליט"א, אם אחד אומר שיש מקום, אפילו הטמא ביותר, שהקב"ה לא נמצא שם, אז הוא מגביל את הקב"ה במקום. ים סוף היה אולי המקום הכי טמא שיש, כי המצרים התייחסו אליו כאל עבודה זרה שלהם. אלא שהנה הקב"ה קרע את ים סוף ונכנס שם בעמוד ענן ועמוד אש והראה ש"לית אתר פנוי מניה" וזה סתר את כל השיטה, כל העבודה הזרה שלהם וכל העבודה זרה של יתרו.

דבר נוסף, יתרו ראה איך שמצרים העבידו את בני ישראל, שפרעה עשה ככל העולה על רוחו במשך מאתיים ועשר שנים, שום דבר לא עצר אותו, הקב"ה לא התערב. אפשר היה לטעות שמצרים הם העילית והם אכן מקבלים את כוחם מעבודה זרה ולכן הקב"ה לא נמצא שם והם יכולים לעשות מה שהם רוצים. אלא שאז באה מלחמת עמלק. עמלק בא על שרפו ידיהם של ישראל מהתורה. הקב"ה מסר אותם בידי הטמאים, כביכול עזב אותם במקום הטמא, אבל אז כולם ראו שגם שם הקב"ה נלחם להם. אלו שני הדברים, חציית ים סוף ומלחמת עמלק, שסתרו את כל התזה של יתרו והביאו אותו לזרוק את הכל לבא ולהתגייר.

כפיה בקבלת התורה

עוד ענין חשוב במעמד הר סיני, מופיע דוקא במדרש. הקבלה אומרת לנו שאין כפיה ברוחניות. אי אפשר להכריח בן אדם להיות רוחני. אי אפשר להכריח אף אחד לקבל על עצמו עול תורה ומצוות ויש לזה שורשים רוחניים עמוקים. בכל זאת, אנו קוראים במדרש, "עמדו ישראל בהר סיני ערוכים, האנשים לבד

פרשת יתרו

והנשים לבד. באותה שעה נתלש הר סיני וניצב בשמי מרום. כפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל, ואמר: אם מקבלין אתם עליכם את התורה - מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם, באותה שעה געו כולם ושפכו ליבם כמים בתשובה, ואמרו: כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע!" (בבלי, ע"ז). מה פשר הכפייה הזאת, איום בחיים ומוות? למדנו שאין רע יורד מלמעלה, אז על מה מדובר פה?

ממקומנו קשה לנו לתפוס את עוצמת המעמד שהיה בהר סיני. קצת עיון במדרשים נותן מעט טעם ללב. כתוב, "כשנתן הקב"ה את התורה, ציפור לא ציפצף, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש, הים לא נזדעזע, הבריות לא דיברו, אלא העולם שותק ומחריש, עד שיצא הדיבור" (שמות רבה), וכתוב, "יצא קול ראשון והשמים והארץ רעשו ממנו, והימים והנהרות ברחו, ההרים והגבעות נתמוטטו, וכל האילנות כרעו, והמתים שבשואל חיו ועמדו על רגליהם, וכל העתידים להבראות עד סוף כל הדורות, שם עמדו עמהם בהר סיני" (פדר"א), וכתוב, "וכששמעו ישראל את הדיבור יוצא מפי הקב"ה, חזרו לאחוריהם שנים עשר מיל ויצאה נשמתן. כיון שראו מלאכי השרת שפרחה נשמתן של ישראל, אמרו לפניו: למי אתה נותן התורה למתים או לחיים? מיד הניף הקב"ה גשמי חיים על ישראל שיקבלו התורה ברוח נדיבה, והיו מלאכי השרת מניפים להם במניפות" (עשה"ד), ועוד "שלח לכל אחד ואחד מישראל שני מלאכים, אחד שמניח ידו על ליבו שלא תצא נשמתו, ואחד שמגביה ראשו שיוכל לראות את בוראו, והקב"ה נתן להם רשות שיהיו יכולים להסתכל בכבודו" (עשה"ד), ולסיום, "מיד פתח להם הקב"ה שבעה רקיעים ושבעה ארצות ואמר: ראו, אתם עדי שאין כמוני במרומים ובארץ, ראו שאני אחד ונגליתי אליכם בכבודי ובתפארת" (עשה"ד).

נחזור לענייננו, אז מה השייכות של כפייה לכל המעמד הנשגב הזה? אלא, שצריך להבין שאנו חיים בעולם של הסתרים רבים. עולם מלשון העלם. מציאות הבורא נסתרת, "אכן אתה א-ל מסתתר". במעמד הר סיני הגיעו כלל ישראל למידה כזאת של זיכוך ואחדות שכל המסכים הוסרו, "פתח להם הקב"ה שבעה רקיעים". אפילו תינוקות בבטן אימם ראו את הקולות. כולם יחד ראו מקצה העולם ועד סופו והכירו במציאות האלוקית המוחלטת. במצב כזה, כבר לא נשאר בחירה. מצב כזה הוא כמו כפייה. כשהטוב השלם גלוי בפניך, כל מה שנותר לעשות זה להגיד, "נעשה ונשמע", לקבל על עצמנו עול מלכות שמים.

אהבה

שווה לבדוק כמה פעמים מופיע המילה אהבה בתורה. אנו מצויים לאהוב את הקב"ה, "וְאַהֲבֵתָ, אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-בְּפִשְׁךָ, וּבְכָל-מְאֹדְךָ" (דברים ו' ה'). אומר הרב שיינברגר שליט"א, השיא של האהבה מתגלה בפרשה הזאת, כי התורה צריכה להתקבל באהבה. לא נכנס כאן לעובי הקורה של מה זאת אהבה באמת. רק נביא את הדברים של הרב שליט"א שאומר, יש כמה דברים שהם יסודות לכל, אחד מהם זה האהבה. הרב מסביר, ילדים נולדים מאושרים, בריאים וכל זה תלוי באהבה של ההורים. אם יש אהבה הילדים יוצאים מוצלחים. אם חלילה, יש פגם באהבה, הילדים לא מושלמים. כדי להוליד דבר מושלם צריכים אהבה גדולה. זאת אומרת, שאהבה זאת כבר מדרגה שמעידה על שלמות ולא איזה רגש ראשוני של התעוררות רגעית.

בפרשה הזאת יש אהבה גדולה. אהבה של הקב"ה, "וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מְכֹל-הַעַמִּים, כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ, וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מִמְלַכֵּת כְּהַנִּים, וְגוֹי קְדוֹשׁ", אהבה גדולה של הקב"ה לישראל, אהבה גדולה של ישראל לקב"ה. בפרשה זאת עם ישראל אומרים, 'נעשה ונשמע', "כל אשר ידבר השם נעשה", מוכנים לקבל עליהם כל דבר באהבה. השורש לזה קיים בכל אחד מאתנו. מה שצריך זה הרבה זיכוך כדי להתחבר לנקודה הזאת של אהבה שלמה, אהבת השם ואהבת הבריות.

התקרבות של אהבה

ישנו מדרש המתאר כיצד הקב"ה חיזר על פתחיהן של כל האומות והציע להן את התורה. אבל אף אומה לא רצתה לקבל אותה. כל אומה שאלה מה כתוב בה, וכששמעה, נרתעה ודחתה אותה. האמת היא, אומר הרב שיינברגר שליט"א, שלכל עם הקב"ה אמר את הדבר הקשה ביותר להם. כשבא לבני אדום, שאלו

פרשת יתרו

אותו, מה כתוב בה? אמר להם, 'לא תרצח'. מיד אמרו, הרי כתוב "ועל-תקרבך תקיה" (בראשית כ"ז מ'), שאלו, מה נעשה? נצא לפנסיה? החרב היא כל המהות שלנו.

לבני ישמעאל אמר שכתוב בתורה 'לא תגנב'. הם לא יכלו לקבל את זה, כי כתוב, "ידו בכל, יד כל בו" (בראשית ט"ז י"ב). לבני מואב ועמון אמר, 'לא תנאף' וכו'. זה נראה כאילו בכוונה אמר הקב"ה לכל אומה את הדבר המסוים שיגרום להם לא לקבל את התורה עליהם. אולי היה צריך לומר להם, אתם צריכים לתת צדקה. היו אומרים, בטח, אנחנו תמיד נותנים. צדקה זה משהו שנהוג אצלנו.

מסביר הרב שיינברגר שליט"א, לפני שהאדם מתקרב לתורה, צריך לעשות טיפול שורש. השורשים שהם "שורש פורה ראש ולענה", זה הדבר שעוצר את האדם מלהתקרב לכל דבר טוב. את השורש המסוים הזה שבכם, אמר הקב"ה לגויים, אתם צריכים לעקור, לפני שאתם מתקרבים לתורה. אח"כ נדבר על כל התורה, כל הדברים היפים שאתם אוהבים. אלא שאח"כ תגלו שמה שאתם קוראים צדקה, זה לא בדיוק צדקה, זה "וְחֶסֶד לְאֲמִים חֲטָאת" (משלי י"ד ל"ד). כאשר תעקרו מעצמכם את הרע הזה, אז אתם יכולים לקבל תורה ואז גם החסד שלכם יהיה חסד אחר לגמרי.

אצל הגויים יש נקודות מסוימות שקשות להן. לעם ישראל הכל קשה. כתוב בגמרא, "שאלמלא לא נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם... עזין הן ישראל באומות" (מסכת ביצה). לכן, אין לקב"ה משהו מסוים להגיד להם, להם הכל קשה. אבל עם ישראל מוכנים לקבל את הכל. בגלל שזה דבר השם. הם יודעים שלא הרצון שלהם קובע. כבר מאברהם אבינו למדנו שהתוכניות שהאדם עושה זה לא מה שקורה בסוף. הוא בא לארץ המובטחת וישר היה צריך לרדת למצרים בגלל הרעב. אין תוכניות! הגיע הזמן שהאנושות תלמד שאין שום תוכנית! הרבה פעמים הרב שליט"א אומר את זה, שמיום שנברא העולם לא היה מישהו שעשה תוכנית לעשרים וארבע שעות והכל היה בדיוק לפי התוכנית שלו. אין דבר כזה! "רבות מְחֻשְׁבוֹת בְּלֵב-אִישׁ; וְעֵצַת ה', הִיא תְקוּם" (משלי י"ט כ"א). לא האדם קובע מה שטוב בשבילו, אלא סומך בעניים פקוחות על כל מה שהשם אומר לו.

ממלכת כהנים

רגע לפני קבלת התורה מדבר הקב"ה עם משה ומוסר לו את הדברים שהם היסוד לעצם קיומנו והשורש של התיקון שלנו בעולם הזה, דברים הדורשים התעמקות יתרה. כתוב, "וְעַתָּה, אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְקוֹלִי, וְשִׁמְרַתֶּם, אֶת-בְּרִיתִי-וְהִייתֶם לִי סֵגֻלָּה מְכֹל-הָעַמִּים, כִּי לִי כָל הָאָרֶץ. וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מִמְלַכֶּת כֹּהֲנִים, וְגוֹי קְדוֹשׁ. אֵלֶּה, הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר תִּדְבֹר, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֵּבֵא מֹשֶׁה, וַיְקַרָּא לְזִקְנֵי הָעָם; וַיֵּשֶׁם לְפָנֵיהֶם, אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָמַר, ה'. וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ, כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' בְּעֵשָׂה". ב"מאמר הערבנות" (ספר מתן תורה) כתוב בעל הסולם, הרב אשלג זיע"א, חידושים עצומים בנוגע לפסוקים אלה. ננסה להביא כאן את תמצית דבריו המאירים.

ראשית, "בעל הסולם" מסביר שבמהות הדברים מצויה השאלה שנשאלו בני ישראל בטרם קבלת התורה, האם הם מקבלים על עצמם, כל אחד ואחד, את קיום המצוה של 'ואהבת לרעך כמוך', שהיא כידוע הקוטב של התורה כולה אשר כל המצוות מסבבות עליה כדי לבארה ולפרשה. או כפי שאמר רבי עקיבא 'ואהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה, כלל שהוא כולל את כל אינסוף הפרטים שיש בתורה.

נשאלת השאלה, אם יש כאן בעצם הצעה לבני ישראל לקבל על עצמם את העבודה הזאת והאם מהכתוב אפשר להבין מה פשר העבודה ומה שכרה? גם הדברים, "והייתם לי סגולה מכל העמים..." - האם זהו ציווי להיות ככה או שזוהי הבטחה? בקיצור, יש כאן הרבה שאלות.

מסביר בעל הסולם כי צורת העבודה של התורה והמצוות מתבטאת בכתוב, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים". זאת אומרת שכולנו אמורים להיות כמו כהנים. דבר די תמוה, כי אם כולם כהנים אז מי יביא קורבנות? צריך גם עם שיקריב קורבנות וגם כהנים. אלא הכוונה היא שכמו שהכהנים אין להם חלק ונחלה ושום קנין גשמי בארץ כי השם הוא נחלתם, כך ינהגו כל העם כולו. שכל אחד מאתנו ידע באמת שכל מה שיש לו, זה לא שלו, זה של בורא עולם, שום דבר אינו קניין פרטי שלי.

עולה מכל זה שאכן כאן טמון שורש התיקון שלנו. האדם, ולמעשה הבריאה כולה, בנויים מחומר אחד

פרשת יתרו

שנקרא הרצון לקבל. ידוע שרע זה ראשי תיבות של רצון עצמי. כל עוד אנחנו שקועים ברצון העצמי, האגואיסטי שלנו, אנחנו אפילו לא יכולים להתחיל לקבל את התורה. מתן תורה אמנם היה, אבל, אומר בעל הסולם, קבלת התורה עדיין לא. עלינו להפך את הרצון לקבל שיהיה בעל מנת להשפיע, להפוך מיצורים שבמהותם העמוקה ביותר הם אגואיסטים גמורים, לאלטרואיסטים. זהו תיקון שהוא כנגד כח הכבידה של הטבע שלנו. אנחנו צריכים לשחות כנגד הזרם כמו דגי הסלמון. רק כאשר נזכה לעשות את ההיפוך הזה, כיחידים וכאומה שלמה, נזכה להיות "ממלכת כהנים" ולהדבק בתורה ובקב"ה. רק כך נזכה לקדש את המציאות בה אנו חיים ולהפוך את כל החול לקודש, להיות "גוי קדוש". כשנתפוס שהארץ היא של השם ותפקידי להואיל ולהשפיע לבריות כולן, למלא את כל צרכן, רק אז, נזכה לראות שכל העבודות והמעשים שאנו עושים בכל יום ויום, יש בהן פוטנציאל של השפעה אדירה. עד כדי כך, שאומר בעל הסולם, "העבודות של החולין, כקצירה, זריעה וכדומה, נבחנים ממש בדוגמת עבודות הקורבנות שהכהנים היו עושים בבית המקדש". הכל תלוי בכיוון התודעה של האדם, האם הוא מקבל או משפיע. אם האדם אוהז בתודעת 'ואהבת לרעך כמוך' בכל רגע ורגע, אזי, "נמצא שהקוצר שדהו כדי להאכיל זולתו, דומה כעומד ומקריב קורבן לה".

השעור מוקדש לרפואת חני בת פנינה, דנה בת רותי, איילין שילה בת מרגרט, בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת נסריה בת יעקב ז"ל, גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

בין מסכן למסוכן

"אוווו, זו טויוטה, תוצרת יפן, מהירה מאוד,!" התלהב התייר היפני שנסע במונית מנתב"ג למחוז חפצו, למראה המכונית שעקפה אותם.

כעבור דקה עוקפת אותם עוד מכונית והתייר ממשיך: "וואו, ניסן, תוצרת יפן, מהירה מאוד.!"

חולפת עוד דקה ועוקפת אותם מכונית נוספת.

התייר: "וזו מיצובישי, תוצרת יפן, מהירה מאוד.!"

אחרי רבע שעה נסיעה הם מגיעים ליעד, הנהג עוצר את המונה ומודיע לתייר: "מאה דולר בבקשה."

"מאה דולר,?! מתפלא התייר, "בשביל נסיעה כזו קצרה?! הנהג מצביע על המונה ואומר: "זה מונה תוצרת יפן."

מהיר מאוד..."

את כל הדרך ממדין עשה יתרו עד למדבר הלוהט, בכדי לפגוש את עם ישראל בהנהגת משה, חתנו, רק בשל התרגשותו העזה מקריעת ים-סוף ומלחמת עמלק.

והנה, לאחר ברכות שלום הדדיות, כשמבקש יתרו לשמוע על הניסים שאירעו לעם ישראל לאחרונה,

פרשת יתרו

“ויספר משה לחותנו את כל התלאה אשר מצאתם בדרך.”

מה ראה משה לפתוח באוזני חותנו דווקא בצרות והייסורים שעברו עליהם בדרך.

מדוע לא להתמקד בחצי הכוס המלאה ולהראות לו: אלוקים אוהב אותנו.

בסוף ניצלנו.

חז"ל בתלמוד מספרים לנו שבימי דוד המלך ושלמה בנו, לא קיבלו גרים שרצו להיות חלק מעם ישראל.

מדוע? מכיון שהלכה פסוקה היא שטרם שמקבלים את הגר, עליו לדעת שהיהדות אינה פולקלור או מתכון לחיי שמחה.

היא מחייבת הרבה יותר מאידיאולוגיה והיא דרך חיים.

לכן מראים לו לְצַד היופי שביהדות, את הסבל והייסורים שעוברים בני העם הנבחר בשל כך שהם שומרים באדיקות על אורחות חייהם.

והיה, אם לאחר כל זאת מתעקש הגר לקבל על עצמו עול תורה ומצוות ומתגיייר - הרי שמעתה מוגדר הוא כגר צדק, ומצווים לאהוב אותו ולדאוג לו יותר מכל יהודי רגיל.

בימי דוד ושלמה היה שפע גדול ברוחניות ובגשמיות בעם ישראל, לא היה שייך להראות לגרים שבאו מחוץ את הקושי והסבל אותו חווים בני העם הנבחר מעת לעת.

מי שאינו יכול לראות את שני צדי המטבע: זה המבריק והמפתה, כנגד הצד האפרורי והשחור לעתים, אינו יכול לקבל על עצמו באמת עול תורה ומצוות.

את זה ביקש משה להבהיר ליתרו, חותנו, ודרכו לכל בעלי התשובה והגרים שיבואו בעקבותיו.

“אתה, ” אומר לו משה, “מגיע כיון ששמעת את קריעת ים סוף, עשרת המכות, מלחמת עמלק ועוד ניסים.

כלום יש לך מושג כמה סבלו אבותינו במצרים; כמה ייסורי נפש וכוחות אדירים נדרשו מאלו שקפצו לים בכדי שייקרע; אילו כוחות נדרשים בכדי לבטוח בה' שיצילם מעמלק שבא עליהם בפתע פתאום” ?רק לאחר שתתוודע לצד הקשה והפחות נחמד של היופי בתורה היהודית, תוכל לקבל על עצמך בלב שלם עול תורה ומצוות.”

ולנושא קצת שונה מיתרו, בו ננקוט כמשל אקטואלי להמשך דברינו: מאה אלף מסתננים מסודן ומאריתריאה עמדו בכיכר המדינה ותבעו זכויות אנוש בסיסיות שמגיעות להם.

לא ניכנס כאן לשאלה המהותית מה צריכים לעשות בעניינם, נותר זאת למקבלי ההחלטות במדינה.

נראה לרגע את שני צדי המטבע: מצד אחד הם טוענים “מגיעות” לנו זכויות ככל אזרח, אנו בני אדם.

פרשת יתרו

שוללים מאיתנו הטבות, מנצלים את כח העבודה שלנו, לא נותנים לנו ללמוד מקצועות מכובדים (עריכת דין וכד.)

אלו שהדריכו אותם (עולה חדש שלא למד אפילו בתיכון, לא ממש יודע איך לדבר למצלמות ואיך לפרוט על רגש השואה הקיים בלבבנו), "שכחו" לשים בפיהם את צדה הפחות מדויק של ה"הפליה" שנעשתה להם - הם הבריחו באיסור את הגבול למדינה, הם מוגדרים שוהים בלתי חוקיים שמהווים איום על אזרחי המדינה שנולדו בה, ואף אחד לא התחייב להם מאומה.

היצר הרע כנמשל, מתעלה על המשל: הוא לא רוצה עבורו מאומה.

לא זכויות אזרחיות, לא מעמד חברתי וגם לא ביכולת "להתקדם בחיים" למקצוע טוב יותר.

את כל זה הוא רוצה בשבילך! רק תקשיב לו והוא יעשה אותך מאושר.

(מישהו הזכיר פעילי זכויות אדם)...? הצד השני של המטבע שהבחורצ'יק אינו טורח להראות לנו ואף משתדל בכל עוז שלא נשים אליו לב, שהוא שוהה בלתי חוקי בלבבנו, ואחרי שיפוגו אדי שכרון החושים מההבטחות שלו, מתחילה התלאה האמיתית שנצטרך לשלם על מעלליו.

כי על רכב מהיר תוצרת יפן - משלמים במונה מאותו סוג.

מתן תורה

סיפור תמוה מוזכר בגמרא (זבחים קטז). בהקשר למתן תורה: "שכשניתנה תורה לישראל היה קולו [של הקב"ה] הולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן... נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם...? אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן [מיד] פתחו כולם ואמרו (תהלים כט, יא) ה' יברך את עמו בשלום"

התורה טומנת בחובה רוב ברכה וטובה ללומדיה ולעולם כולו. הופעתה מהווה בשורה נפלא לעולם. מדוע אם כן כאשר חשים הגויים בהתעוררות העולם בעקבות הופעת התורה הם מפרשים זאת כמבול וחורבן? הרי היו צריכים לחוש שפע ושמחה?

שמעתי מהג"ר משה שפירא זצ"ל שעד למתן תורה היו 4 דרגות בעולם: דומם, צומח, חי ומדבר. כאשר תכלית הבריאה היא המדבר - האדם. והנה לפתע ניתנה תורה לישראל, והם זכו להתעלות למדרגה רוממה חדשה: יהודי. ממילא מדרגת האדם כבר איננה תכלית העולם בפני עצמו אלא כלי עזר לשלמות האמיתית - ישראל עם תורה. תנועה נפשית זו פורשה אצל הגויים כחורבן, אבל בלעם מסביר להם שאצלם לא חלה כל תמורה אלא "ה' עוז לעמו יתן" וישראל הם הזוכים בברכת ה"שלום" - שלמות.

עצת יתרו

בפרשתנו מסופר על העצה שנתן יתרו למשה .

פרשת יתרו

יתרו רואה את משה שופט את עם ישראל , מהבוקר עד הערב.

ואומר יתרו למשה , לא תוכל לעשות את זה לבדך , אתה חייב עזרה , תמנה דיינים נוספים.

משה מקבל את עצת יתרו ועושה כדבריו.

אבל קצת לא מובן, מה כל כך חכם בעצתו של יתרו ?

לפעמים אנחנו נוטים לחשוב על מחנה בני ישראל עם האוהלים והכל , בתור איזשהו סוג של " מחנה בני עקיבא - " אולי קצת גדול.

אבל לא כך , מדובר על ציבור גדול , שש מאות אלף לוחמים , ומעריכים שעם הנשים הזקנים והטף - זהו עם של כ 2 מיליון אנשים.

באמת משה וכל זקני וחכמי ישראל לא הבינו לבד שאדם אחד לא יכול לשפוט עם שלם ?

בנוסף , אומר יתרו " וְיִצְוֶךָ אֱלֹהִים - וְיִכְלַת עֲמֶד, וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מְקוֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם." , אבל לא מצאנו בשום מקום שאכן ציווה ה' על כך , ומה הכוונה " על מקומו יבוא בשלום " ?

אלא , שיש הבדל גדול בין משפט משה , לשיטת המשפט שמציע יתרו.

כאשר באו אנשים לדיון לפני משה , הם למעשה כאילו באו לפני האלוקים , כמו שכתוב " כי יבוא אלי העם לדרוש אלוקים " .

משה היה שופט ברוח הנבואה , ואומר , ראובן צודק או שמעון צודק .

ולעומת זאת אצל משפט יתרו , הדיינים לומדים את החוקים והעקרונות , וכאשר מגיעים לפניהם בעלי דין , ראשית הם מנסים לחקור ולהבין מה באמת קרה פה , ולאחר מכן לפי איזו הלכה בספר לדמות את המקרה שלפניהם.

אז מה באמת חשב משה ? ברור שהוא ידע שאדם אחד לא יכול לשפוט עם שלם , אך משה לא רצה לגרום לעם ישראל ירידה , הוא חשב וקיווה, שהבעיה תיפתר לכיוון השני, כמו שאומר משה בספר המדבר " מי ייתן כל עם ה' נביאים "או לפחות כל שופטי ישראל נביאים.

בא יתרו ואומר למשה , עוד לא הגיעה העת לכך , עדיין עם ישראל צריך להתנהל כמו כל העמים , עם מערכת חוקים כתובה.

והיכן ציווה ה' ? בפרשה הבאה, לכן נסמכה פרשת משפטים לפרשת יתרו , פרשת משפטים מתחילה בציווי " ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" , ו החיבור , מכיוון שצריך למנות דיינים, מצוה ה' לשים לפניהם מערכת חוקים שעל פיהם ישפטו.

ומה הכוונה " על מקומו יבוא בשלום " ? - אלא שנוצרה פה בעיה.

פרשת יתרו

לפני כן, המשפט היה בידי הקב"ה, ואצל האלוקים לא תיתכן טעות.

אבל לאחר שתופרט מערכת המשפט, הוא יהיה בידי בית הדין, והדיינים הנם בני אדם, אשר לעיתים טועים, כמו שנאמר " אין לדיין אלא את מה שעיניו רואות " .

ולבעיה זו מכוון יתרו באומרו " וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום " ולא סתם בפשטות לכך שיקוצרו התורים לבתי המשפט.

והפתרון לבעיה זו הוא בעוד מספר פרשות - בפרשת תצווה.

שם מצטווה משה על בגדי הכהונה, שנאמר " ועשית בגדי קודש לאהרון אחיך " .

אחד מהבגדים הנו החושן, שנאמר " ועשית חושן משפט " .

מהותו של החושן קשורה לנושא המשפט, כמו שכתוב בגמרא, זבחים פח' עמוד ב': כתונת מכפרת על שפיכות דם...מכנסים מכפרים על גילוי עריות...מצנפת מכפרת על גסי הרוח...אבנט מכפר על הרהור הלב...חושן מכפר על הדינים... מעיל מכפר על לשון הרע...וציץ מכפר על עזות פנים.

חושן, מכפר על הדינים.

וזוהו חלקו השני של ציווי ה' - חושן המשפט שיכפר על עיוות הדין, וכך, "כל העם הזה על מקמו יבא בשלום" .

ויותר מכך, סגולתו של החושן רחבה יותר, שכתוב, "ונשא אהרון את-משפט בני-ישראל על-ליבו, לפני יהוה—תמיד" .

החושן לא רק מכפר בדיעבד על חטא שנעשה אם קרה עיוות בדין, אלא גם תומך במהלך הדין עצמו.

אולי השם "חושן" הוא משורש "החשה", שתק, כמו "ואתם תחרישון", ובביטוי "חושן המשפט" הכוונה " מחריש במשפט " .

הקב"ה לא עזב לגמרי את הדין בידי בני האדם, אלא הוא נוכח ומסייע ביד הדיינים, בשתיקה, מאחור, ונותן בליבם כדי שיוציאו דין אמת לאמיתה.

כמו שנאמר בגמרא ברכות ו' עמוד א', "ומנין לשלשה שיושבים בדין ששכינה עמהם, שנאמר: "בקרב אלהים ישפוט" .

ובעזר"ה נזכה, ובקרוב נשוב למעלת משפט משה, כמו שאמר הנביא ישעיהו פרק יא' א וַיָּצֵא ה' חֵטֶר מִגֵּזַע יִשְׂרָאֵל; וַיִּצְרֶה, מִשְׁכָּשְׁיוֹ יִפְרָה וְכוּ', וְהָרִיחוּ, בְּיָרְאֵת יְהוָה, וְלֹא-לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט, וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ.

ואף יותר מכך, כמו שאומר הנביא יואל

"וְהָיָה אֲחֵרֵי כֵן אֲשַׁפֹּךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וַנִּבְּאוּ בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְכוּ'..

פרשת יתרו

ואז ממילא לא נצטרך יותר " לא דין ולא..... דיין".

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה (י)

רש"י: מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. יש לשאול, והרי מתן תורה עולה על כולם, ומדוע לא מזכיר רש"י ששמע יתרו על מתן תורה? וכן צריך להבין, מדוע להלן בפסוק ח', כשסיפר משה לחותנו "על כל אשר עשה אלוקים לפרעה ולמצרים" לא סיפר לו על מעמד הר סיני? רואים מכאן יסוד גדול, כי גוי לא יכול להבין את תורתנו הקדושה כראוי בהבנה עמוקה. לא מספיק השכל לבד, אלא צריכים לזה נשמת וקדושת ישראל אפילו כדי להבין משפטים, לכן אפילו ליתרו לפני שהתגייר לא היה יכול משה לספר על מתן תורה, כיוון שלעניינים כאלה צריכים לנשמת ישראל, להתגייר, ואז תהיה אפשרות להבין את מעמד הר סיני וקבלת התורה.

וכעין זה נתפרסם על כמה כופרים מפורסמים בלונדון, אשר אחרי ששמעו על האכזריות האיומה של היטלר יש"ו וסיעתו, אמרו שכעת הם רואים שבלי אמונה יכול אדם להתהפך ולהיות הרבה יותר גרוע מחיית טרף, והתחילו להאמין בה' יתברך

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח,א)

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח, א)

וברש"י פירש מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

ויש להקשות שלהלן (יח, ח) כתיב ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'. ותמוה מה סיפר משה לחתנו לאחר ששמע זאת במפורש כבר קודם לכן.

וביותר קשה דבתר כן קתני "ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים", והיינו דעתה לאחר ששמע את דברי משה רבינו נאמר ויחד יתרו, ופ"י רש"י בזה ב' פירושים, או ששמח, או שנעשה בשרו חדודין חדודין מיצר על אבוד מצרים, וקשה מדוע דוקא עתה שמח יתרו, הרי כבר קודם לכן שמע זאת. ולפ"י ב' דנעשה בשרו חידודין חידודין על הריגת המצרים, גם ילה"ק שהיה צריך להעשות כן מיד לאחר ששמע זאת בראשונה, ומדוע רק עכשיו כשסיפר לו זאת משה רבינו נעשה בשרו כן.

כמו"כ צ"ב מדוע דוקא עכשיו קבע יתרו כי עתה ידעתי כי גדול ה' וכו', הרי מיד כששמע את הניסים היה לו לומר כך, ומדוע דוקא עכשיו שב והתגייר.

ונראה, ובהקדם מה שיש לדקדק בשינוי הלשון שיש בין השמועה ששמע יתרו לשמועה שסיפר לו משה, חדא דבוישמע יתרו קתני לשון "אלוקים" שהוא מידת הדין, וצ"ב הרי מדובר בניסי ישראל ומה נקט מידת הדין בהם, (וכן הקשה הבעל הטורים יעו"ש), ובסיפור משה לחתנו נאמר את כל אשר עשה ה', ולא

פרשת יתרו

נאמר אלוקים. עוד חילוק מצינו דמשה הוסיף בדבריו ואמר "את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל", ותמוה מה הוצרך משה רבינו להוסיף מלים אלו, הרי בא לספר אודות המצרים מה שאירע להם.

והנראה מוכרח מזה, דהנה בהבנת ענין פרעה ומצרים וישראל יתכן להביט בזה בב' כיוונים שונים, האחד יען והמצרים היו אכזרים וקשים מנשוא, פרע הקב"ה והענישם בכך שהטביעם בים סוף, והיינו דיציאת מצרים וכו', עיקרה להעניש הרודים שעינו את ישראל, ורק שממילא יצאו ישראל נשכרים בהיותם אלו שעונו על ידי המצרים. אמנם יתכן לבאר באופ"א, והיא, דבאמת המצרים אף שהיו קשים ומרים, שמא לא היה מגיע שתוכחד אומה שלימה, ורק כיון שהקב"ה בה להיטיב עם ישראל בהיותו עם נבחר ובא להראות ניסיו ולחזקם ולהביאם לקבלת התורה, הראה להם ה' את ניסיו בהשמדת המצרים, ונמצא דעיקר המטרה ביציאת מצרים היא להיטיב לישראל, ורק בדרך אגב היו המצרים אלו שעינו אותם בפרך ולכך נבחרו להיענש שבכך יראו ניסי ה' לישראל, כמש"נ.

מעתה י"ל, דזהו החילוק בין שמועותיו של יתרו, והיינו דיתרו אכן שמע מיציאת מצרים ומלחמת עמלק, אך בהיותו יועצו של פרעה אכן ידע שתכססיו וגזרותיו היו קשים מנשוא, והיה בטוח שהקב"ה נפרע מהמצרים על מעשיהם הקשים, וכל הניסים הללו היא הפורענות שנפרע הקב"ה מהם וחשב כי מגיע להם הדבר ועל כך אמר זאת בלשון אלוקים, שאלו ניסים שנעשו בדין ליפרע מהמצרים ולהענישם בדין. ולכן גם לא נעשה בשרו חידודין על איבוד המצרים, היות וסבר שאכן זהו העונש הראוי למעשיהם הקשים ומאידיך לא שמח ולא רצה להתגייר עדיין, יען ולא ראה בניסים אלו ייחודיות של עם ישראל כי תכליתם ליפרע מהמצרים.

אמנם משה רבינו סיפר לחותנו כי טעות נפלה בידי, וכי כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים אי"ז רק כעונש על מעשיהם הרעים, אלא "על אודות ישראל", והיינו דבהיותם עם נבחר של הקב"ה רצה ה' להיטיב עם עמו, ולהביאם לפסגת הקירבה בנתינת התורה ושמירתה. ולכן כאן נאמר הדבר בשם ה' שהיא מידת הרחמים כלפיהם ולא בשם אלוקים שהיא מידת הדין, והוסיף ואמר על אודות ישראל להורות כן.

ומעתה כששמע זאת יתרו ונוכח כי לא המצרים ברעתם גרמו לכל הניסים הללו כי אם ישראל כעם מיוחד ונבחר, לכך יחד יתרו, לפירוש א' שמח יתרו שמשה רבינו נמנה על מנהיגי עם מיוחד ונבחר שכזה, ולפירוש ב' נעשה בשרו חידודין וחצר על שאומה שלימה כמצרים הוכחדה ודוקא עתה נצטער, שהרי בתחילה חשב שנענשו על מעשיהם ולא הצר על כך, ורק עתה שראה כי הכל היה למען עם ישראל, והמצרים שנענשו הוא רק בדרך אגב להראות ניסיו, לכן היצר יתרו על הכחדתם ונעשה בשרו חידודין.

וזהו שסיים ואמר "ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים כי בדבר אשר זדו עליהם", וקשה מדוע כפל יתרו ואמר הציל אתכם מיד מצרים, והמשיך ואמר אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, ומהו הייחודיות בדבריו שדוקא עכשיו הכיר כי גדול ה' מכל האלוקים.

ולדברינו מדויק היטב, דיתרו בא להדגיש כי עתה הוברר לו כי יציאת מצרים וסיפור ההצלה נועד להציל "אתכם" ו"העם" כלשון יתרו, וזה אכן מסמל את הגדולה של ישראל כעם נבחר, ועל כך סיים כי גדול ה' מכל האלוקים, והיינו דמדת הרחמים שבו למרוחמיו שהם בני עמו היא הקודמת לכל ואף למידת הדין האלוקית שלא חס בעונשם של המצרים ועשה הכל במדת הרחמים לרחם על עם ישראל, ולעם כה יקר חפץ היה יתרו ליכנס, ולכן דוקא עתה מיד לאחר מכן התגייר יתרו ונכנס באהלה של תורה כפי המבואר בקראי.

פרשת יתרו

וישמע יתרו כהן מדין את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח,א)

ראוי לעמוד כאן על שינוי הלשון, שפתח בניסים שנעשו למשה ולישראל "את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל", וסיים בישראל לבדם "כי הוציא ה' את ישראל ממצרים".

ביאור הענין, שהפסוק כאן מתחלק לשנים, ראש הפסוק עוסק בנס קריעת ים סוף, ובסופו מספר הפסוק על נס יציאת מצרים.

והחילוק שבין שני ניסים הללו, שנס יציאת מצרים היה לשבטי ישראל אבל לא לשבט הלוי שבהם לא נשתעבדו המצרים, ואף טומאת מצרים לא שלטה בהם, כמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' ע"ז סוף ה"ג) ובמדרשי חז"ל רבים, ומכיון ששבט הלוי לא היו בשיעבוד מצרים ובטומאתם לא נזקקו הם לנס יציאת מצרים, וכל עיקר גאולת מצרים לא נעשתה אלא בשביל שאר שבטי ישראל, משא"כ לנס קריעת ים סוף גם שבט הלוי נזקקו, שגם אחריהם רדפו מצרים לאריק חרבם עליהם.

לפ"ז יוצא איפא, שהיה שינוי גדול בין יציאת מצרים לקריעת ים סוף, נס יציאת מצרים שלא כלל את שבט הלוי, שהיו צדיקים ועסקו בתורה, ולא כלל גם את משה רבינו בתוכם שהיה שקול כנגד שישים ריבוא, לנס זה לא היו שאר שבטי ישראל ראויים מצד עצמם, ועל פי מדת הדין לא היו זכאים להגאל ולא נגאלו אלא במדת הרחמים, לעומת זאת בקריעת ים סוף שכללה הסכנה גם את שבט הלוי ואת מרע"ה אז היו ראויים הכלל ישראל כל השבטים יחדיו להגאל על פי הדין שזכויות מרע"ה ושבט הלוי היטו את הכף של כלל ישראל לזכות על פי דין, וכמו שמבואר בגמרא בקידושין (מ, ב) שמעבר לדין הפרטי שדנים כל אדם בפני עצמו יש דין כללי על כל אומה בפני עצמה, אם לחרב ואם לרעב וכדו', וזכויות יחידים מאנשי אותה אומה מטים את הכף לזכות או לחובה.

מעתה יתיישב הפסוק היטב, שבתחילה פתח הכתוב בקריעת ים סוף ונס זה כלל את משה רבינו בתוך כלל ישראל, לכן נכתב בשם "אלוקים", משום שבזכותו של משה יכולים היו לקריעת הים על פי הדין ולא נזקקו למדת הרחמים, וסוף הפסוק שעוסק בנס היציאה ממצרים אינו מדבר אלא על ישראל ולא על משה ששבט הלוי לא נכלל בנס זה, וכיון שכן נכתב בשם הויה שהיא מדת הרחמים, שכן בלא זכותו של משה ושבט הלוי לא היו ראויים להגאל על פי הדין אלא במדת הרחמים.

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח,א)

רש"י: מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

מה השאלה ששואל רש"י מה שמועה שמע ובא? והרי הפסוק אומר במפורש ששמע "את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו?"

אלא אמר על כך הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע קשה היה לרש"י, שאם שמע יתרו כל זאת, לשם מה היה לו לבוא אל בני ישראל אל המדבר "מה שמועה שמע ובא? והרי היה בידו להתגייר ולהיות יהודי בביתו?"

ועל כך משיב רש"י: "שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק". שמע על קריעת ים סוף, ראה שכל העולם

פרשת יתרו

כולו יודע על הנס הגדול הזה, ואף על פי כן לא הרתיע הדבר את עמלק מלצאת למלחמה. מכך הסיק, שלא די בישיבה מרחוק, אלא שצריך להיות עם בני ישראל ביחד, לחוש את זה מקרוב.

ואת זה אי אפשר לחוש בבית... כהמליצה הידועה (באידיש): "והם לא ידעו דרכי" "והם" בבית, "לא ידעו דרכי" אי אפשר לחוש ולדעת את דרכי העבודת ה'!..!

ואילו הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע תירץ את השאלה לשם מה היה צריך לבוא, והלא יכול היה להישאר מאמין בביתו הוא? אלא, מששמע כי אחרי התגלות נבואה כזו שהיתה בקריעת ים סוף, עוד היה מקום להסתר כזה, שיבוא עמלק וילחם בישראל דהיינו, אם אחרי עלייה והתגלות כקריעת ים סוף אפשר שתבוא ירידה והסתר כמו מלחמת עמלק למד לקח מזה, כי מן ההכרח לקבל את התורה מפי רבי - מוכרחים לבוא אל הצדיק ולשקוד בלי הרף על עצמנו, כדי שנוכל להתגבר על כוחות הרע המסנוורים את העיניים...

ובספר שארית מנחם מובא הסבר נוסף על דברי רש"י "מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק". פירוש למה בא וכיתת רגליו המדברה, אם בקש להיות גר צדק, יכול היה להתגיר בביתו?

מתרץ רש"י: שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, משני אלה למד כי מה שבא לאדם בלא יגיעה אינו מתקיים! כי לאחר שראו כל כך הרבה ניסים על הים וגם הגיעו להשגות גדולות "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים", בכל זאת, "ויסע משה את ישראל מים סוף" הסיען בעל כורחם, בראשם ורובם היו שקועים בביזת הים.

וגם מלחמת עמלק תוצאת נפילתם, שנפלו בספיקות "היש ה' בקרבנו אם אין". וגם בתוך המלחמה, בשעת הסכנה, ראו בעליל כי אם מתכוונים הם כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים הם מתגברים, ובכל זאת מיד נפילה "וכאשר יניח ידו וגבר עמלק".

מכל זה נוכח יתרו שמדריגות והשגות הנרכשות בלא יגיעה אין להם קיום! לא יגעת ומצאת אל תאמין, על כן בא...!

הגה"ק בעל החנוכת התורה זי"ע שאל: ויש לדקדק למה לגבי משה כתוב אלוקים, ולגבי יציאת מצרים כתוב ה'?

אלא יש לומר: הנה מובא בחז"ל, כי סירובו של משה ללכת אל פרעה עשה רושם, וניטלה הכהונה ממנו וניתנה לאהרון. והנה בילקוט שמעוני על הפסוק "אחר שילוחיה" מביא: לאחר שנפטרה הימנו בגט.

לפי זה יש לומר, כי הסבר הפסוק כך הוא: וישמע יתרו.. את כל אשר עשה 'אלקים' למשה, היינו: מידת הדין, שלקח ממנו הכהונה, אם כן מותר לו להחזיר גרושתו, לפיכך "ויקח את ציפורה אשת משה אחר שילוחיה", כי עד עכשיו היה כהן והיה אסור בה...

אשר שם האחד גרשם, כי אמר גר הייתי בארץ נכריה. ושם השני אליעזר, כי אלקי אבי בעזרי, ויצילני מחרב פרעה (יח,ג-ד)

שמו של הבן הראשון נקרא על שם היות משה גר בארץ נכריה, ואלו שם בנו השני נקרא על כך שה' הצילו מחרב פרעה. ולכאורה הסדר צריך להיות הפוך - קודם משה נרדף על ידי פרעה, ואחר כך מצא מחסה בארץ מדין הנכריה, ומדוע, אפוא, הקדים משה את השם גרשום לשם אליעזר?

פרשת יתרו

ומסביר המהרי"ל דיסקין, משה רבנו הגיע למדין מפני שגורש ממצרים. וזו באמת היתה הסיבה לקריאת שם בנו הראשון בשם גרשום, על שם שהיה מגורש מארצו. אלא שחשש להכריז על האמת ולאומרה בפני יתרו, שמא לא ירצה בו, כי למה יחזיק בביתו אדם הנחשב לבוגד ומבקש למות על ידי השלטונות. יתר על כן, אולי יתרו היה מסגיר את משה הישר לידי של פרעה.

לפיכך פרסם משה שהטעם לכך שבנו נקרא "גרשום", הוא: "כי אמר גר הייתי בארץ נכריה".

אולם את הברית לבנו השני, אליעזר, עשה משה בדרך במלון, כשהיה כבר הרחק מבית חותנו, וללא כל מורא מפניו, לפיכך יכול היה לפרסם את דבר היותו נרדף ומבוקש על ידי השלטונות, ואכן קרא לבנו על שם: "כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה".

ויבא יתרו וגו' אל משה אל המדבר (יח,ה)

מדברי המקרא עולה, כי יתרו הגיע בתחילה למשה רבינו ולאחר מכן הגיע אל המדבר, וק"ק דהלא קודם עבר במדבר ורק לאחר מ"כ בא אל משה.

ויש לפרש דכוונת אל המדבר היינו ע"פ מה דאיתא במדרש תנחומא (פ' קדושים) דבכל המקומות שחנן שם בני ישראל, נעשה שם מקום זרע ודשאים וגם היו שם כמה מיני אילנות של פירות, כדי שיהיה לבהמותיהם מה לאכול, וזה לא נעשה אלא מרוח אחד, ע"כ אמר הכתוב שיתרו בא רק אל מקום המדבר, דהוא היה עדיין באותו הצד אשר המדבר שם, ומ"מ לא נתחרט על ביאתו לשם כדאיתא ברש"י דבשבחו של יתרו הכתוב מדבר, וביודעו אשר חתנו משה חונה שם, ע"כ שלח לו לאמר אני חותנך יתרו בא אליך.

ועוד יש לפרש, דהתורה סיפרה לנו הכלל דהבא לטהר מסייעין בידו, והיינו דהשי"ת הזמין לו שימצא מיד את המדבר אשר הוא חנה שם, שהרי ידוע הוא שהמדבר הוא גדול למאד, והיה יכול לטעות בו זמן רב, ע"כ סיפר לנו הכתוב, שהגיע אל משה שהיה במדבר, וזהו שאמר אשר הוא חונה שם, ור"ל שבא להמדבר שחונים שם זמן רב ולא נוסעים, כדי שיוכל להתעכב שם מעט.

ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום (יח,ז)

מבאר רש"י בשם המכילתא וזה לשונו - איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר "איש לרעהו", מי קרוי איש? זה משה שנאמר "והאיש משה".

וצריך להבין מה רש"י תירץ על השאלה מי השתחוה למי הרי איש לרעהו נאמר על וישאלו איש לרעהו לשלום?

ונראה לתרץ ע"פ דברי המדרש הידוע שמשה רבנו ע"ה היה גבוה עשר אמות, ויתרו מן הסתם היה בגובה של אדם בינוני שזה שלוש אמות.

ולכן כיון שכתוב שמשה נישק אותו בהכרח שהוא השתחוה לו כדי לגשר על הפרשי הגובה. ומסיבה זו רש"י לא טרח להסביר לנו מי השתחוה למי כי ברור שמשה היה צריך להשתחוות אל יתרו בשביל לנשקו.

ויצא משה לקראת חותנו (יח,ז)

כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהו, ומי הוא שראה את אלה ויצאים ולא יצא, רש"י.

פרשת יתרו

קשה, דבשלמא אחר שיצאו אהרן נדב ואביהו יצאו כולם, כתב רש"י מסברא, שמי הוא הרואה אותם יוצאים ולא יצא. אבל מנין לו לרש"י שיצאו אהרן נדב ואביהו לקראת יתרו חותן משה.

ונראה לתרץ, על פי מה שהקשה רש"י על הפסוק "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (בראשית כח, י), לשם מה נזכר מהיכן יצא, לא היה לו לכתוב אלא "וילך חרנה", ותירץ רש"י, שהפסוק מלמדנו בזה שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה, מכיון שיצא הצדיק מן העיר, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה.

ונראה שגם כאן הוקשה לרש"י כעין זה, מדוע נכתב "ויצא משה לקראת חותנו", לשם מה נכתבה היציאה מן המקום, יותר היה לו לכתוב "וילך משה לקראת חותנו". ועל כרחך שגם כאן הטעם שנכתבה היציאה, ללמדנו שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. אלא דקשה דהלא אהרן שקול היה כמשה והוא נשאר במקום, והיאך יתכן לומר כאן שפנה זיוו והדרו של המקום, הלא נשארו שם אהרן וכן שאר זקני הדור, ועל כרחך שעם משה יצאו גם שאר הזקנים, ואכן פנה זיוו והדרו של המקום, ומי רואה אותם יוצאים ואינם יוצא

ויצא משה לקראת חותנו... וישאלו איש לרעהו לשלום (יח, ז)

פעם אחת שלח הצדיק רבי מאיר מפרימישלאן מכתב להגאון רבי שלמה קלוגר ובו כתב כי הוא מבקש להיוועד עימו בכפר פלוני ביום פלוני.

נענה רבי שלמה לקריאתו של הרבי וביום המיועד הגיעו שניהם אל הכפר.

קרא רבי מאיר למשמשו ואמר לו: לך נא ושאל את פי הגאון שיאמר על פי דין תורה מי מאתנו צריך ללכת ולהקביל את פני רעהו, האם אני הוא זה אשר צריך ללכת אליו או שמא עליו לבוא אלי תחילה.

הלך השמש ושאל כפי שנצטווה מרבו. בדין הוא אמר רבי שלמה שיבוא הוא אלי תחילה! חזר השמש ומסר לרבו את תשובתו של רבי שלמה.

לבש הרבי את מעילו נטל את מקלו ויצא אל אכסנייתו של רבי שלמה להקדים ולשאל בשלמו.

כאשר נפגשו שאל אותו הרבי: אמור נא לי רבי שלמה, מהו המקור לתשובתך שאני הוא זה אשר צריך להקדים ולבוא.

מקור תשובתי נענה רבי שלמה ואמר נמצא בפסוק: "ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו שלום", ומבאר רש"י: איני יודע מי השתחוה למי, אלא שכשהוא אומר "איש לרעהו", מי הקרוי "איש", זה משה, שנאמר (במדבר י"ב, ג'): "והאיש משה".

אם כן אמר רבי שלמה נמצאנו למדים מדברי רש"י שמשה הוא זה שהקדים שלום ליתרו.

ולכאורה קשה, הרי במדבר היו שניהם בדרך ומפני מה ראה משה להקדים שלום ליתרו? אלא סבור אני לומר המשיך רבי שלמה שמשה רבינו הקדים לו שלום מפני שיתרו הלך מרחק רב ממדין עד מקום פגישתם ואילו משה רבינו הלך דרך קצרה.

גם אני סיים רבי שלמה נסעתי מרחק רב מעירי, ברודי, ואילו כבודו נסע רק כמה פרסאות. משום כך הוריתי על פי דין תורה שהרבי הוא זה אשר צריך לבוא תחילה אלי.

פרשת יתרו

וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ... (יח,ז)

להדבק בצדיקים

משה רבינו היה בדרגה גבוהה מאוד, שליתרו לא היה שום שמץ של מושג בדרגתו של משה ולמרות כל זה אחר שיתרו מודיע לו אני חתנך יתרו בא אליך משה יוצא לקראתו ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו, משה עם כל גדלותו!!!

וכל זה למה? כדי לעזור ליתרו להתעלות ולהכניסו תחת כנפי השכינה.

מכאן אנו למדים אומר בספר **'חוט המשולש'**, עד כמה חשוב ומועיל בעבודת ה', הקשר והחיבור לאדם שהוא צדיק. משום שע"י כך, יכול אדם ללמוד ממעשיו של הצדיק ומדרכיו. וכמובא בחז"ל בגמ' ברכות 'גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה', שהרי אצל אלישע נאמר: "אשר יצק מים על ידי אליהו" ולא הדגיש הנביא אשר למד מפי אליהו, כלומר הדגש הוא על 'השמושה של תורה'.

דוגמא ללימוד שנעשה על ידי שימוש ת"ח נוכל לראות ממעשה שקרה לאחד מתלמידיו של רבי ליב חסמן המשגיח בישיבת חברון.

אותו תלמיד ישב ולמד עם המשגיח ותוך כדי לימוד ביקש ממנו רבי ליב אם יוכל להגיש לו כוס מים. הבחור מיהר לקום ממקומו כדי למלאות את רצון רבו אבל כאן עצר אותו ר' ליב ואמר לו: "רגע, רגע, למה בעצם אתה הולך להביא לי כוס מים?" ענה לו אותו בחור: "הרי זה שימוש ת"ח".

אמר לו המשגיח: "מדוע לא תחשוב שמדובר בחסד ליהודי וכי אם לא הייתי ת"ח לא היית מביא לי?!? עד כאן המעשה.

עכשיו נתבונן לעצמינו הרי ענין גמילות חסד וחשיבותו הגדולה נכתב במקורות רבים, אבל כדי להכניס את זה טוב טוב בהכרה ברורה, אין מה שישווה וידמה לראיה מוחשית של התנהגותו של אדם גדול וצדיק, רק כך יכנסו הדברים עמוק אל ליבנו.

לא רבים מנצלים את האפשרות הזו! הרבה מקיפים את גדולי ישראל בכל שעה משעות היממה אך המטרה של רובם לקבל את ברכותיהם ולא ללמוד ממעשיהם. אמר על כך פעם האדמור מבלעז בשם הרב נפתלי מרופשיץ, "אנשים רבים באים אליי למטרות שונות זה צריך פרנסה וזה צריך רפואה וזה צריך זוג כל אחד מה שצריך, כולם אכן באים אלי אבל בעצם לא מתכוונים אליי אלא הם מתכוונים לבעיה שלהם כשאני בסך הכל האיש שאמור לפתור להם את הבעיות. רק מתי מעט באים אליי ללמוד ולקבל ממני באמת".

כשאנחנו בפרשה שלנו פרשת יתרו באים להבין את זכותו של יתרו נתבונן במטרה שאותה הציב לעצמו כאשר הוא בא אל משה חתנו, "ויואמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך", מה מונח כאן? מונח כאן, **אני בא אליך, אליך דייקא!** לא כדי שתעזור לי או תברך אותי לא חסר לי דבר, ובכל אופן אני מבקש לדבוק בך וללמוד ממעשיך. מכיון שכך הוא זוכה להתקרב למשה להדבק בו ובסופו של דבר גם לחסות תחת כנפי השכינה.

הרב רבי בונים מפיססחא שאל על מה שמביא המדרש: 'וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא' לשם מה היה צריך לבוא והלא יכל היה יתרו להשאר מאמין בביתו לתלות כמה תמונות של רבנים ולהתחזק? אלא

פרשת יתרו

מששמע יתרו שאחרי התגלות נבואה כזו שהיתה בקריעת ים סוף עוד היה מקום להסתר כזה שיבוא עמלק וילחם בישראל, אם אחרי עלייה רוחנית שכזו אפשר שתבוא ירידה כמו מלחמת עמלק?!? למד לקח מזה שמוכרח לקבל תורה מפי רב, מוכרחים לבוא אל הצדיק ולשקוד בלי הרף על עצמינו כדי שנוכל להתחזק בעבודת ה'.

יחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל... ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה (יח, ט-י)

בכתבי הגרי"ז על התורה כאן ביאר פסוקים אלו, דהנה בשו"ע (או"ח סי' ריט ס"ד) איתא, דאם בירך אחר ואמר בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב וענה אמן יצא, וכתב הרמ"א דאין זו ברכה לבטלה מן המברך אע"פ שלא נתחייב בברכה זו, הואיל ואינו מברך רק דרך שבח והודאה על טובת חברו ששמח בה. וכתב הט"ז (ס"ק ג) דמשמע מלשון הרמ"א דוקא ששמח בלבו על שזה נתרפא או ניצל, אבל אם אינו שמח בלבו כ"כ אלא שאומר כן מפני השלום, אין לברך כן בשם ומלכות דהוי ברכה לבטלה.

וזהו מאי דכתיב כאן, 'יחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל', והיינו ששמח על הטובה, ולכן אמר 'ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים', דיכול היה לברך ברכת הגומל משום ששמח על טובת והצלת ישראל, עיי"ש.

והנה דין זה של הרמ"א, ואדם שאינו מחוייב כלל בברכה זו רשאי לברך אותה על חברו צריך ביאור. ועי' בביאור הלכה שם שתמה ע"ז דהיכן מצינו ברכות שאינו מחוייב בהן כלל ואפ"ה רשאי לברך, ועוד דמה בין ברכה זו לברכת הנס (סי' ריח), שנפסק שם שגם בנס הנעשה לשבטים אינו רשאי לברך אא"כ נעשה לרוב ישראל, ולא נחית שום פוסק לומר דעכ"פ גם בלא חיוב רשאי לברך דשמח בהצלת אלפים מישראל.

וע"כ צ"ל דמה דמצינו בברכות (נד, ב) דרב חנא בגדתאה בירך על רפואתו של רב יהודה, הוא משום שהיה רבו, וכדאיתא (בסי' ריח סעיף ו') דגם ברכת הנס צריך לברך על נס של רבו ושל אביו, אבל סתם אדם אין לו לברך, עיי"ש.

עוד צ"ב, דבשו"ע הנ"ל מבואר דהחולה יצא דוקא כשענה אחריו אמן, והכי איתא (בברכות שם) ומאי שנא מכל הברכות דהשומע יוצא אע"פ שלא ענה אמן מדין שומע כעונה.

והנראה בזה, דברכת הגומל אינה כמטבע שאר ברכות שתקנו חכמים אלא הוא דין ברכה אחר. דהנה הרא"ש בברכות (פ"ט סי' ג') כתב בתוך דבריו, דברכת הגומל במקום תודה נתקנה. ובביאור דבריו נראה, דהיינו אדם בסוף הספר הביא דברי רש"י בתהלים פרק ק' דמזמור לתודה תוקן להודיה לאומרו על קרבן תודה, ותמה עליו דבערכין (יא, ב בתוד"ה אלא) מבואר בהדיא דאין אומרים שירה על הקרבן אלא בקרבן ציבור ולא על קרבן יחיד. וכן פסק הרמב"ם (הל' כל' המקדש פ"ג הל' ב) ותירץ דאין כוונת רש"י לדין שירה על הקרבן, אלא כוונתו ע"פ מש"כ הרמב"ם (סוף פ"ג מהל' מעה"ק) ויראה לי שאינו מתודה על השלמים בשעת סמיכה אבל אומר דברי שבח. וזהו שכתב רש"י דבשעת הסמיכה על קרבן תודה אומר מזמור לתודה, דמזמור זה הוא הדברי שבח וההודיה שאומר בעל הקרבן על הקרבן.

וזוהי כוונת הרא"ש דברכת הגומל במקום תודה נתקנה, והיינו במקום אמירת דברי השבח וההודיה על קרבן תורה, ואין זו סתם ברכה אלא אמירת דברי שבח והודיה בנוסח ברכה.

ולפ"ז נראה לבאר את דבר' האליהו רבה (או"ח סי' ריט ס"ק ג') דהרמב"ם בהל' ברכות (פ"י הל' ח) כתב דבשעת ברכת הגומל צריך המברך לעמוד, ותמה הכ"מ מנ"ל הא, וכתב הא"ר דהרמב"ם הוציא זאת,

פרשת יתרו

מדקרי ליה בקרא בלשון הלל (ובמושב זקנים יהללוהו) דמי להלל, דקיי"ל (בסי' תכב) שהוא בעמידה מדכתיב הללו כל עבדי ה' העומדים. ודבריו צ"ב מה הדמיון של ברכת הגומל להלל.

והשתא ניחא שפיר, דלדברינו דברבת הגומל היא אמירת דברי שבח והודיה על הצרה שניצל ממנה, יש בה ג"כ תורת אמירת שירה, ומדקרי ליה בקרא בלשון הלל ימי להלל שנאמר בתורת שירה כשנגאלים ישראל מצרה שבאה עליהם, ולפיכך צריך המברך לעמוד.

וא"ש היטב קו' הביאה"ל ע"ד הרמ"א הנ"ל דהיכן מצינו שרשאי לברך ברכות שאינו מחוייב בהן כלל, ואמאי בברכת הנס אינו רשאי לברך אלא תלמיד על רבו. דברכת הגומל שאני שאין זו סתם ברכה, אלא עיקרה הוא אמירת דברי שבח והודיה אלא שתיקנו זאת בנוסח ברכה, ויש כח תורת שירה, ולכן גם אחר רשאי לברך דרך שבח והודאה על

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חוקי האלוקים (יח,טז)

שואלים העולם: מתחיל ברבים "כי יהיה להם דבר", ומסיים ביחיד "בא אלי"?

אלא ההסבר הוא, שבפעם הראשונה באים להתדיין אל הרב שני יהודים, אבל בפעם השניה לא בא אל הרב שפסק את הדין תורה רק בעל דין אחד, זה שיצא זכאי, כי הבעל דין השני שהפסיד כבר לא בא...

הרה"ק בעל האמרי חיים מויז'ניץ זי"ע סיפר פעם, כי באחד הימים נכנס אליו יהודי והביא לו ספר במתנה. בהכירו את האיש שאין דרכו בכך, הבין כי ישנם דברים בגו לקח את הספר והניחו על הארון.

כעבור מספר ימים שוב בא אליו אותו יהודי ואמר, כי רצונו להזמין לדין תורה את פלוני. הצביע הרבי לעבר הספר והפטיר: "תחילה הורד מהארון את הספר שהבאת לי, אחר כך נדבר אודות הדין תורה"...

ועל פי מעשה זה פירש הרבי בדרך צחות את הפסוק כאן "כי יהיה להם דבר בא אלי", דלכאורה היה צריך להיות כתוב בלשון רבים "יבואו אלי", כפי שכתוב מקודם "כי יהיה להם דבר"?

אלא, שבתחילה בא רק אחד מהם לנסות ולהשפיע בדרך כלשהיא שאכריע לטובתו, או שבא אלי מקודם לשבת קודש ומהנה אותי, בצורה כזו מנסה לשחדני על זה אומר משה רבינו: עלי לדייק היטב במעשיהם, 'ושפטתי בין איש ובין רעהו' שהמשפט יצא שווה בין שניהם על פי חוקי ה' ותורתיו...

הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים (יח,י)

ויש להבין מדוע כפל יתרו באומרו "אשר הציל את העם" לאחר שכבר אמר בתחילה "אשר הציל אתכם".

והנראה בזה, דאכן שתי צרות סבלו ישראל בגלות מצרים, האחת היתה עצם מציאותה של הגלות, והיינו המגורים בארץ ניכר, ועוד צרה היא עול השתעבדות בהם בפרך, וכלשון המקרא (בראשית טו, יג) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם, ור"ל בתחילה כי גר יהיה זרעך, בהיותם בארץ ניכר לא להם, ועוד שעבדום ועינו אותם, והוא הענין השני.

ובאמת ששונים היו משה ואהרן שהיו מבני שבט לוי, שבניו לא השתעבדו במצרים, שכן לא היו שותפים אלא לצער הגלות בלבד. ולכן כשיתרו פונה למשה ולאהרן, הוא מדייק ואומר "אשר הציל אתכם מיד

פרשת יתרו

מצרים", שכן אתכם, את משה ואהרן, לא הציל הקב"ה אלא מיד מצרים, מעצם המגורים איתם בארצם ארץ ניכר, אך כאשר מדבר יתרו עם משה ואהרן על גאולת כלל ישראל כולו, הוא משנה את לשונו באומרו אשר הציל את "העם" מתחת יד מצרים, והיינו מעבדות והשפלה המתבטא בהיותם תחת יד מצרים.

ועוד אפשר לבאר, דהנה בהצלת כלל ישראל היו שני נסים, א' הנס בעצם יציאת מצרים, ב' הנס של קריעת ים סוף, ואף יתרו ברך על שני ענינים אלו, וזהו שאמר "אשר הציל אתכם", דקאי על קריעת ים סוף דבזה גם משה ואהרן נכללו, ומה שאמר "אשר הציל את העם", היינו יציאת העם משעבוד וגלות מצרים.

וזהו שאמר בתחילה משה לחותנו "את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל", דהיינו עצם יציאת מצרים, ומה שאמר "את כל התלאה אשר מצאתם בדרך" היינו קריעת ים סוף, שהיתה כבר אחר יציאת מצרים

אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים (יח"י)

ובאופן אחר נראה לבאר, ע"פ הידוע משמיה דהגר"ח, הובא בהגדה של פסח לבית בריסק, שביאר לשון הברכה 'ממצרים גאלתנו מבית עבדים פדיתנו וכו', על גאולתינו ועל פדות נפשינו, וכתב לבאר ב' ענינים אלו דגאולה ופדיון, דלשון גאולה הוא לשון העברת רשות בעלמא, כמו לגבי שדה אחוזה שחוזר ביובל, ולשון פדיון הוא חלות בחפצא בעצמותו, כמו פדיון מע"ש ופדיון הקדש.

והנה בעבדות יש ב' ענינים, א' עבדות בעצם, ואע"פ שאינו עובד בפועל, הרי הוא עבד. ב' העובד בפועל, ובזה אין צריך שיהיה לו שם עבד.

ואלו ב' הענינים שהיו ביציאת מצרים, גאולה היא מה שהקב"ה הוציאנו שלא נעבוד את פרעה בפועל, ופדיון הוא מה שכלל ישראל בעצמותם נעשו לבני חורין, שאינם עוד עבדים בפועל, והביא ראייה מדברי הילקוט פרשת בא, 'אמר משה לפרעה אמור הרי אתם ברשותכם, התחיל פרעה צווח לשעבר הייתם עבדי ועכשיו אתם עבדי ה', ומדהוצרך משה לומר לפרעה אמור הרי אתם ברשותכם, ע"כ דהיו עבדים בעצמותם.

ונראה דאלו ב' הענינים שבפסוק זה, דהלשון 'אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה', הוא שייך לענין הפדיון, שהיו עבדים בעצם לפרעה ולמצרים ונשתחררו, והלשון 'אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, שייך לענין הגאולה, שהוא ההצלה מהעבודה בפועל, וזה מבואר בלשון רש"י, שביאר 'מתחת יד מצרים, כתרגמו לשון רידוי ומרות היד, שהיו מכבידים עליהם את העבודה', ומבואר דתחת יד מצרים, הוא ההצלה מהעבודה הקשה בפועל.

ולפ"ז מבואר היטב כל חילוקי הלשונות, דבתחילה שבאה ההצלה על ענין הפדיון, שהיו עבדים בעצם, בא הלשון 'אתכם', שאף ששבט לוי לא עבדו בפרך, מ"מ גם הם היו עבדים בעצם, ולכן בא הלשון 'אתכם', לרבות כל ישראל, אבל השחרור מהעבודה בפועל לא היה על שבט לוי, אלא על כל העם, ולכן נקט הלשון 'אשר הציל את העם' שהם רק אלו שנשתעבדו.

וגם מבואר שינוי הלשון, שאמר בתחילה 'מיד מצרים', ואח"כ אמר 'מתחת יד מצרים', כי מתחת יד מצרים בא להורות על הרידוי ומרות היד, שהיו מכבידים עליהם את העבודה.

פרשת יתרו

וגם מבואר מה שבתחילה הזכיר גם את מצרים וגם את פרעה, ובסוף הזכיר רק את מצרים, כיון שהשחרור מהעבדות בעצם, היה ע"י פרעה, ובלשון חז"ל הם נקראים 'עבדי פרעה', ולכן הזכיר גם את פרעה, אבל הרידוי והעבודה בפועל היה שייך לכל מצרים, ולכן הזכיר רק מתחת יד מצרים.

ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם... (יח,י)

ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים

גמ' סנהדרין צד: "גנאי הוא למשה ושישים רבוא, שלא אמרו ברוך, עד שבא יתרו ואמר: ברוך ה'".

שאל הרה"ק בעל התפארת שלמה זי"ע והרי לכאורה הדבר מוקשה: וכי השירה שאמרו בני ישראל על הים היתה שבח קטן מן המילים הספורות שאמר יתרו?

אלא התירוץ הוא: יתרו חידש דבר בהבעת הכרת טובה לה'! כי בני ישראל הודו לה' על הטובות שנעשו להם עצמם, ואילו יתרו אמר דברי תודה על הטובות והחסדים שנעשו לאחרים...

ובכך היה ראשון!...

וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם על משה... וירא חותן משה.. ויאמר... מדוע אתה יושב וכל העם נצב... (יח,יג-יד)

וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב. את כל אשר הוא עושה לעם ויאמר מה הדבר וכו' מדוע אתה יושב וכל העם נצב וכו' (יח. יג-יד)

רש"י: יושב כמלך וכולן עומדים והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל.

ומקשים העולם מה שאלה זו, הלא כך הוא הדין דהדיינים יושבים ובעלי דין עומדים?

אלא הסביר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע בספרו דברי יהונתן הסבר פלפולי נפלא עד למאד! דהנה הגמרא (סנהדרין יט.) "מלך לא דן ולא דנין אותו", דכתיב (דברים יט.יז) "ועמדו שני האנשים", ודורשים מכך דשני הבעלי דינים צריכים לעמוד ואין כבודו של מלך לעמוד לכן לא דנין אותו, וגם לא דן משום קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים.

וכתב התוס' (יח ע"ב ד"ה והא) דזה שאין מלך דן, הוא רק באופן שהוא נמצא לבדו, אבל יחד עם אחרים יכול הוא לדון. אבל בגמרא (שבועות ל') ישנה ברייתא אחרת ושם כתוב "דועמדו שני האנשים" הכוונה על העדים שיעמדו בדיון. ולפי זה יש לומר שהבעלי דינים רשאים לישוב וממילא אפשר כן לדון את המלך וכן הוא יכול לדון.

והשתא מובן היטב דברי הכתוב: דכך שאל יתרו את משה: "מדוע אתה יושב לבדך" ממה נפשך, אם אתה סובר שהכתוב "ועמדו שני האנשים" הולך על בעלי הדינים שצריכים לעמוד, ולפי זה יהיה הדין שהמלך לא דנין אותו ולא דן לבדו זולת עם דיינים אחרים כשיטת התוס', א"כ "מדוע אתה יושב לבדך" הלא מלך אתה, ואם הנך סובר כברייתא ש"ועמדו שני האנשים" הולך על העדים ולא על בעלי הדינים ולפי זה המלך דן וגם דנים אותו, א"כ אז קשה למה "וכל העם נצב עליך" הרי לפי ברייתא זו אין הבעלי דינים

פרשת יתרו

צריכים לעמוד...

והודעת להם את הדרך ילכו בה (יח,כ)

גמרא בבא קמא (דף ק" עמוד א") דרשו חז"ל: "ילכו" זו ביקור חולים.

פעם אחת נזדמנו הצדיקים רבי פנחס מקוריץ ורבי יעקב משפיטובקא לעיר פלונית.

כאשר שמעו בני העיר כי הצדיקים המפורסמים נמצאים בעירם שיחרו הכל לפתחיהם כדי לקבל ברכה, ותור ארוך השתרך בפתח האכסניה שבה התארחו.

בין הבאים הייתה אשה אחת מרת נפש וכאשר נכנסה אל חדרם של הצדיקים פרצה בבכי מר. מה לך? שאלו השניים. סיפרה האשה כי בן יחיד יש לה ומזה כמה חודשים שהוא חולה במחלה שונה ומשונה. הרופאים נלאו מלמצוא לו תרופה ומצבו הולך ומדרדר וכבר אינו יכול לרדת ממיטתו, לכן שטחה את בקשתה לפנייהם שיעתירו בעדו בתפילה ויתרפא.

כאשר שמעו שני הצדיקים את סיפורה של האשה גמרו אומר פה אחד לבוא ולבקר את החולה.

אמרו ועשו. כאשר הגיעו השניים אל ביתה של האשה ישבו על יד מיטת חוליו של הבן שעה קצרה והתעניינו במצבו. לבסוף קמו השניים ואמרו לחולה: הנה קיימנו אנחנו אצלך מצוות ביקור חולים ועכשיו קיים נא אתה בנו מצוות הכנסת אורחים ולווה אותנו בדרכנו החוצה.

הדבר נראה היה כבלתי אפשרי, אולם למרות זאת התחזק החולה, בקושי רב קם ממיטתו וליווה את האורחים רמי המעלה אל הדלת. והנה בכל פסיעה ופסיעה הרגיש כי כוחותיו שבים אליו ועד שהגיעו אל הדלת חזר לאיתנו לגמרי!

ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלוקים אנשי אמת שנאי בצע (יח,כא)

בעיר אחת פרצה מריבה גדולה בדבר מינוי דיינים לעיר.

היו שצידדו בתלמיד חכם מופלג שאין ראוי ממנו להתמנות כדיין, ואילו אחרים צידדו באחר שלדעתם הוא זה אשר ראוי לשבת על כס הדיינות בעירם.

לאחר שלא הצליחו להגיע אל עמק השווה, החליטו לבחור באדם מוסכם על שני הצדדים שישמע את טענותיהם ויפשר ביניהם.

עד מהרה הסכימו לפנות אל רבי בנימין מלובלין והוא זה אשר יכריע. נסעו באי כוחם של שני הצדדים ללובלין ושם מיהרו אל ביתו של רבי בנימין. כאשר שמע את מטרת בואם פתח הרב ואמר: מדוע בחרתם דווקא אותי והרי אינני רב ולא גאון כלל...

כבוד הרב אמרו השליחים בחרנו במעלתו מכיון שהוא איש אמת! כאשר שמע את הדברים פתח הרב ואמר: "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלוקים אנשי אמת שנאי בצע". ולכאורה יש להבין שאל רבי בנימין אם הם "אנשי אמת" על כרחך שהם גם "שנאי בצע", שהרי לא יתכן איש אמת שהוא אוהב בצע.

פרשת יתרו

אלא תירץ רבי בנימין משה רבינו חיפש אנשי אמת השונאים בצע של שמיעת דברי שבח עליהם!...

שנאי בצע (יח,כא)

פעם אחת פגש הצדיק רבי צבי אריה מאליק משכיל אחד ששימש כמרצה ידוע באחת האוניברסיטאות.

שאל המשכיל את הרבי: אמור נא לי, חסידים רבים יש לך והם מפזרים ומעניקים לך ממון רב, ואף אני יש לי תלמידים רבים שומעי לקחי, אולם איש מהם לא מעלה בדעתו לתת לי מאומה, מדוע?

החילוק הוא גדול השיב הרבי אני מואס בכסף ושונא בצע, משום כך אני משריש בלב חסידי את שנאת הבצע ואת המיאוס שבתאוות הכסף, לכן קל להם לחלק את כל כספם. ואכן, את כל מה שהם מעניקים לי אני מחלק לצדקה לעניים ונצרכים. ואילו אתה... אוהב כסף לא ישבע כסף... משום כך ערך זה נטבע היטב גם בלבות שומעי לקחך, משום כך קשה להם לתת לך אף פרוטה אחת...

הכי קל לתת בקורת!!! (יח,כא)

"ואתה תחזה" (יח כא)

סיפר הגאון רבי אליהו שטרנבוך שליט"א: זכורני שחותני כ"ק מרן אדמו"ר ה"מקור ברוך" מסערט ויז'ניץ זיע"א סיפר לי שבכנסיה הגדולה במארינבאד בה השתתפו אלפים, ורבים מגדולי ישראל, ובדיונים הובעה בקורת נוקבת מפי כמה מהנואמים. קם הגאון רבי מנחם זמבא הי"ד להשמיע את דבריו, ואמר בין השאר:

ברש"י פרשת יתרו בשם המכילתא מובא שליתרו היו שבע שמות ואחד מהם יתר - על שם שיתר פרשה אחת בתורה "**ואתה תחזה**". ולכאורה הרי הפרשה מתחילה "ויאמר חותן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עושה, נבול תיבול וגו' כי כבוד ממך הדבר לא תוכל עשוהו לבדך", ורק להלן פירש הצעתו "ואתה תחזה" וכו', וא"כ מדוע נקראת הפרשה ע"ש "ואתה תחזה וגו'" ולא ע"ש "לא טוב הדבר".

וענה הגאון הנ"ל "לא טוב הדבר" - **בקורת**, זאת עדיין אינה נחשבת לפרשה שתהיה ראויה להקרא על שמו, רק "ואתה תחזה", אם מוכנים לתת כתף, לפעול מעשים ופעולות חיוביות, זה יכול להחשב לפרשה בתורה.

הסיפור - משל הבא שמובא בספר 'ופריו מתוק' ימחיש לנו את העניין ביתר שאת:

מעשה בבחור שהיה בעל כשרון גדול בציור, וכדי להשתלם יותר באומנות זו, החל ללמוד אצל צייר נודע שתערוכותיו מוצגות בגלריות הנחשבות ביותר בעולם. הצייר השתדל להעביר לתלמידו יכולות ציוריות מרשימות, ובהן להצליח לבטא את המציאות בצבעים ססגוניים. כמו כן הוא דחף את הבחור להראות את ציוריו לאחרים, כדי לקבל ביקורת ולדעת מה יש לשפר. הבחור הלך והתקדם, ובאחד מימי האביב החליט ללכת ולצייר ציור נוף אמיתי בשטח.

הוא נסע אל מרחבי הגליל הירוקים עד שלבסוף מצא את התמונה שחלם עליה: מפל מים קטן הזורם

פרשת יתרו

מבעד לעלווה ירוקה, כשברקע הרים גבוהים מעוטרים בפריחה צבעונית של כלניות. הוא עמל על הציור במשך שעות רבות, ערבב צבעים, הוסיף עוד קו זעיר פה, ועוד נקודה קטנה שם, עד שלבסוף הציור היה מושלם. בערב כאשר הגיע לביתו, החלה המלחמה הקבועה בתוכו. 'הציור הזה לא מוצלח בכלל', הרהר, 'שילוב הצבעים איננו מציאותי', המשיך בחיבוטי הנפש שלו.

למחרת בבוקר, קם ונטל את הציור איתו, ולקח גם כמה עטים ודף נייר גדול. הוא הלך לטיילת הגדולה שבעירו, הציב את היצירה על גבי כן ציור, ומתחיתה כתב על דף: 'שלום לכם, אני צייר מתחיל, והייתי מאוד רוצה לדעת מה דעתכם על הציור שלי. אנא, אם אתם רואים שיש איזו בעיה בציור, סמנו את הדבר ע"י ציור איקס במקום הטעון שיפור'. בערב הגיע אל ציורו, ועיניו חשכו. כל הציור היה מלא באיקסים... היה ניתן להבחין בכך שזו לא הייתה עבודתו של אדם אחד שהחליט להשחית את הציור. האיקסים היו בגדלים שונים ובצבעים שונים, וניתן היה לראות בוודאות שאנשים רבים השאירו את חותמם הביקורתי על גבי היצירה. סר הצייר הצעיר לבית מורהו, סיפר לו את הסיפור ובעיניים דומעות אמר לו: 'זהו, אני כישלון מוחלט, תראה...'
אבל המומחה חייך, ואמר לו: 'אני מבקש שתכין לי ציור נוסף, בדיוק כמו הקודם'.

לאחר יומיים הוא שב עם ציור חדש, והמורה לקח קופסת צבעים ודף גדול, וביקש מתלמידו להתלוות עימו אל הטיילת. המורה הציב את הציור באותו מקום וכתב מתחתיו: 'שלום לכם, אני צייר מתחיל, והייתי מאוד רוצה לדעת האם ניתן לשפר משהו בציור הזה. לפניכם ערכת צבעים, וכל מי שחושב שניתן לשפר דבר-מה, בבקשה שיתקן את הדרוש תיקון'.

בערב שבו השניים אל הציור, ולמרבה הפלא - שום שינוי לא היה בו! כך היה גם במשך היומיים הבאים. ואז פנה המורה אל תלמידו ואמר לו: 'אתה יודע מה המסקנה-? זו לא חכמה לתת ביקורת על השני ולסמן איקסים על כל מה שהוא עושה. התשובה שיש להשיב לכל המבקרים למיניהם היא: 'בשמחה רבה, בוא נראה אותך עושה את זה טוב יותר...'

פעמים רבות אנו מותחים ביקורת על אחרים, ועלינו לזכור, שקל מאוד לסמן איקסים על מעשיהם של אחרים, על מנהיגים, מורים והורים, הדבר מצוי בפרט ביחסים שבין בני הזוג, המעירים כל העת על מעשיו ופעולתיו של השני, אך לכשנשאל את המבקר: 'מה אתה מציע לעשות, האם יש לך פיתרון?' - שפתיו נאלמות, ואין לו מה למכור!

לכן במקום למתוח ביקורת, הבה נתקן את עצמינו. ואת השני נדון לכף זכות... זו הדרך האמיתית לתיקון העולם.
רק "**ואתה תחזה**" אם מוכנים לתת כתף, לפעול מעשים ופעולות חיוביות, זה יכול להחשב לפרשה בתורה!

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (יט,ג)

פרשת יתרו

רש"י: "כה תאמר" בלשון הזה וכסדר הזה. "לבית יעקב" אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה. "ותגיד לבני ישראל" עונשין ודקדוקין פרש לזכרים דברים הקשין כגידין.

וצריך להבין, למה הקפיד הקב"ה כל כך על הלשון ועל הסדר, ומה איכפת לו אם ישנה הלשון קצת ויקדים את הזכרים החשובים יותר מהנשים שהם פטורים מכמה מצוות?

אלא מובא בספר "אמרי יואב", דהנה אמרו רז"ל (ספרי מטות ב.) כל הנביאים נתנבאו בלשון "כה", מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר".

והביאור הוא דכיון ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, לכן זה נקרא "זה הדבר אשר צוה ה'", שכאילו השי"ת מדבר עכשיו. אבל שאר הנביאים שלא היתה שכינה מדברת מתוך גרונם הרי נבואתם בגדר "כה אמר ד'", שכזה אמר אבל אינו ממש דברי השכינה.

והנה איתא במדרש בראשית "מעולם לא דיברה שכינה עם אשה אלא ע"י שליח". ונמצא דכאן כשהגיד משה הדברים להנשים, בעל כרחך לא היתה אז השכינה מדברת מתוך גרונו, שהרי אין השכינה מדברת עם נשים, אלא נבואתו היתה אז בבחינת "כה" כשאר הנביאים.

ולזה אמר הכתוב, "כה תאמר לבית יעקב", שבלשון "כה" תאמר לבית יעקב אלו הנשים, ולכן הזהירו בלשון הזה, דדוקא בלשון "כה" תדבר להם ולא בלשון "זה הדבר" כדי שלא תהא השכינה מדברת להם.

וכיון דקיימא לן מעלין בקודש, לכן צווה לו לדבר מקודם להנשים בבחינת "כה" כשאר הנביאים, ואחר כך יתעלה לבחינת שכינה מדברת מתוך גרונו בעת שידבר להאנשים, ולכך צוה לו השי"ת לדבר דווקא בסדר הזה, כדי לקיים "מעלין בקודש ואין מורדין"...

ברם, מעניין הוא הפשט של המהרש"א ז"ע (סוטה כא: חידושי אגדות) שכתב: הואיל והאשה נמצאת רוב הזמן בבית, תפקידה הוא לחנך את הילדים, היא זו המחנכת את בניה ושולחת אותם ללימודיהם, והיא זו הנוטלת את ידיהם עם שחר ומברכת אם ברכות. מוטל עליה תפקיד משמעותי ואחראי בגידולם לתורה ולמצוות, יותר מן הבעל, אשר קם וממהר לעסקיו, מבלי לדעת מה ילדיו עושים אחרי שיצא מן הבית. לכן הקדים הכתוב את הנשים לגברים,

ויש לדרוש את הפסוק כך: "כה תאמר לבית יעקב" לאשה, שנמצאת בבית, כדי שהיא "תגיד לבני ישראל" תחנך ותדריך את הילדים, אולם אין הכוונה שמשא רבנו יגיד לגברים.

מוסיף על כך ה"פרדס יוסף" לדאבוננו לא כל הנשים זוכרות את התפקיד האמיתי שלהן, ויש ביניהן כאלו, המחנכות את ילדיהן לכל דבר שהוא, פרט לתורה... ועליהן ניתן לקרוא את הנאמר באיכה (ב. כ) "ראה ה' והביטה למי עוללת כה אם תאכלנה נשים פרים", למי עוללת "כה", רמז ל"כה" תאמר לבית יעקב, אשר במקום למלא כראוי את תפקידן, "ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן" (שם ד. י), מרוב רחמים הן אינן מחנכות את ילדיהן כנדרש מהן וכביכול "מבשלות" אותם...

ועתה, אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (יט,ה)

ותמוה הדבר, וכי בגלל ש"לי כל הארץ" על כן "והייתם לי סגולה"? לכאורה מה ענין זה לזה? ואדרבה, אם כל הארץ של הקב"ה, א"כ היה נכון שכל העמים יהיו שווים ולא שאחד מהם יהא סגולה?

פרשת יתרו

ומסביר הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע (חודש סיון מאמר ב' אות ד'), וזה לשונו: ונראה דהנה משנה ערוכה בידינו דעבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות. והנה הקב"ה בעצמו כביכול שומר ומקיים תורתו כידוע. ולפי זה כיון שגרש אותנו הקב"ה מארץ ישראל ומכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ, מן הדין מחויבים אנחנו לצאת לחירות מעול מלכותו יתברך ופטורים אנחנו מלשמור את התורה הקדושה ח"ו.

אך כבר אמרו חז"ל האיך הקב"ה מוריד גשמים בשבת, והלא זהו הוצאה מרשות לרשות, ותירצו דכיון דכל העולם כולו של הקב"ה, הרי הוא רשות אחת היא, ואין כאן הוצאה לרשות אחרת. ולכן לא נוכל לטעון שהוציאנו השי"ת מרשותו לרשות אחרים, דכיון שכל העולם שלו, אין כאן הוצאה לרשות נכרים או לארצות זרים, אלא כל היכא שאנחנו נמצאים ברשות הקב"ה אנחנו, ולעולם לא יצאנו מתחת ידו ורשותו כלל.

וזה שאמר הכתוב, ו"הייתם לי סגולה מכל העמים", שע"י מתן תורה תהיו מסוגלים בתורה אף כשתהיו בין העמים בגלות, וזהו מכל העמים, כלומר מבין ארץ העמים, ואין לכם טענה שהואיל ונמכרתם לארץ הנכרים תהיו פטורים מעול תורה, "כי לי כל הארץ", דהרי העולם כולו שלי, וא"כ מעולם לא מכרתי אתכם לצאת מתחת רשותי...

ואילו הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע פירש, די ש כאן תירוץ עבור אלו השואלים: אם כולם ילמדו תורה בישיבות ובכוללים, מי יקיים את העולם?

התשובה לשאלתם נמצאת בפסוק: "ועתה, אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי", כלומר, אם תשמרו את בריתי, וברית היא תורה, שהרי על הפסוק (ירמיהו לג. כה) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" דרשו חז"ל, שהכוונה היא לתורה שבזכותה קיימים שמים וארץ, אם כן כשתשמרו את בריתי ותעסקו בתורה, תזכו ל"והייתם לי סגולה מכל העמים".

ואם תאמרו מה יהיה אם נעסוק כלנו בתורה לא יהיו רופאים נגרים ולא שום בעלי מקצוע? על כך משיבה התורה: "כי לי כל הארץ", יש הרבה גויים, והם יעשו את שאר הדברים הנחוצים לבני אדם לחיות, ואילו אתם תעסקו בעיקר חיותו של העולם, בלימוד התורה...

והייתם לי סגולה מכל העמים (יטה)

יש הפרש בין נוסח הזימון, לבין נוסח שלפני ברכות התורה. שבזימון אנו אומרים: "נברך אלהינו" שאכלנו וכו'. ואילו לפני ברכות התורה אומרים: ברכו את הוי"ה וכו'. וידוע ששם "אלקים" מורה על "דין". ושם "הויה" מורה על "רחמים", ומדוע איפא בברכת זימון האכילה הוזכר דין, ובברכות תורה הוזכר רחמים, על דבר זה עמד הגאון בעל "תוספות יום טוב" (ברכות פרק ז).

ותירץ: כי בשלמא לענין אכילה כביכול זה מגיע לנו, כי הרי אי אפשר לנו, כי הרי אי אפשר לנו להתקיים מבלי לאכול, ובדאי ה' יתברך רוצה להחיותנו ולא למותינו, לכן משלוח האכילה והפרנסה הוא ענין שורת הדין, אבל תורה, הרי יכל שלא ליתן לנו את התורה, אך מרוב רחמנותו וחסדו יתברך נתן לנו את התורה, ולכן נזכר הנוסח בלשון "הויה" לומר שהוא רחמנות לפנים משורת הדין.

ועל זה אנו מודים: "ברוך אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת". כי צריך לדעת, כי הוא זכות גדולה לנו, לנגוע בדפי הספרים של התורה הקדושה. וזכות גדולה לנו, להעלות על דל שפתינו את דברי תורתו הקדושה.

פרשת יתרו

ומכאן עלינו לדעת, שבשעה שאנו מברכין ברכות התורה בכל יום ואומרים "ברוך אתה אשר קדשנו במצוותיו וציונו על דברי תורה", צריך לאומרו אז בקפיצה ובגיל ובשמחת הלב, וכן כשאומרים "ברוך... אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ולא לאומרו ח"ו כקורא טקסט ונוסח כמצות אנשים מלומדה.

והיו אנשים יקרי ערך, כאשר היו מברכין ברכות התורה, היו פניהם מאירים וכל גופם מזדעזע משמחה בהודאה לה' יתברך על זכותם שיודעים ולומדים התורה הקדושה, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום בתהלים (קיט, צז) "מה אהבתי תורתך - כל היום היא שיחתי" ואמר (קיט, קעא) "תבענה (יגידו) שפתי תהלה - כי תלמדני חוקיך".

והיו גם כאלה שמרוב שמחה שהאירה עליהם שזוכים "ללמוד תורה", היו פורצים הדמעות מעיניהם - דמעות גיל...

וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר (כ,א)

פעם שהה "השרף מבריסק", הגאון הקדוש מהרי"ל דיסקין זצ"ל, בבית המדרש. לפתע נכנס שוטר ופנה אל השמש. אמר לו דבר מה, והשניים עלו במדרגות ארון הקודש. השמש הסיט את הפרוכת וכל הקהל קם על רגליו. הוציא השמש ספר תורה, נשק לו ומסרו לשוטר.

היתה זו הפעם הראשונה שהרב שעלה על כס רבנותה של בריסק לא מכבר נתקל במחזה זה. פנה לשמש ושאל: "מה העניין?"

השמש היה מורגל בכך: "יהודי התחייב שבועה בבית המשפט", ענה. כזה היה הנוהג, יהודי שהתחייב שבועה השביעוהו בנקיטת ספר תורה. מיהר הרב, נטל את ספר התורה מיד השוטר ההמום, נשק לו בדמעות והחזירו לארון הקודש. ביקש מהשמש את המפתחות, נעל את הארון, וטמן את המפתחות בחיקו. השיב את הפרוכת למקומה ונשק את שוליה. בפנותו אל השוטר אמר לו: "אמור לשופט שהרב אסר על טיטול ספר התורה".

לא עברה שעה, והשוטר שב והופיע: "השופט מבקש מהרב שיבוא לפניו", אמר. היתה זו פקודה, גם אם נעטפה בניסוח מנומס. הרב התלווה אל השוטר והם הלכו לבית המשפט. הרב נכנס לאולם, והתייצב לפני דוכן השופט.

"הוד קדושתו הוא רבה של העיר", שאל השופט כך פנו ברוסיה הצארית לכהני הדת. "אני הוא", ענה השרף.

"השוטר סיפר שהוד קדושתו נטל ממנו את הספר הקדוש שנצטווה להביא לבית המשפט". "נכון הדבר", ענה השרף. "הוד קדושתו יודע לבטח מה חמור הוא בזיון בית המשפט. יורשה לנו לשאול מדוע עשה זאת".

"בתור רב היהודים", ענה השרף, "ממונה אני על שמירת כבוד הספרים הקדושים לנו. מבקש אני לשאול את הוד רוממותו שאלה. בגנזי הוד מלכותו הצאר הרוסי מצוי כתר של פטר הגדול, מיקשה זהב. אילו היה כבודו ממונה על אוצר המלוכה, על גנזי הצאר, והנאשם היה מביע רצונו להישבע לא פחות ולא יותר אלא בנקיטת כתר זה דווקא, והיה מופיע שוטר לקחתו ההיה כבודו מוסרו בידו?"

פרשת יתרו

"ודאי שלא!" ענה השופט. "כתר זה מוציאים אך ורק ביום ההכתרה, וגם אז תחת משמר מיוחד!"

"ואם היה נשלח משמר מיוחד, ואם היו מפקידים תמורתו ערבון, משקלו בזהב?"

השופט התרעם על השאלה: "שוויי של הנזר אינו במשקל זהבו, הוא האוצר היקר ביותר של האומה הרוסית הגדולה, בבית עינה של הממלכה! מי יעז לשלוח בו יד ולטלטלו בשביל גחמתו של איזה נאשם!"

עתה הגיע תור השרף להתרגש: "אם כן, ודאי יבין הוד רוממותו שעבורנו ספר התורה הוא בבת עינינו! יבין כי הוא אוצרנו היקר ביותר! ידע כי אלפי רבבות חיים לאורו, ויהודים לאין מספר מסרו עליו את נפשם! למענו עונו, נשרפו ונרצחו ואיך נטלטלו מהיכלו, הלוך ושוב, לצרכו של איזה נאשם!"

דממה מתוחה השתררה, ובדממה נשמע קולו של השופט: "מהיום והלאה אין היהודים חייבים להישבע עוד בנקיטת הספר הקדוש!"

השופט הגוי הבין זאת! הבין שספר קדוש, שהמוני יהודים חיים לאורו, והמונים מסרו עליו את נפשם, ראוי לכבוד מיוחד, ויש להתחשב בו!

אלא שחייבים לזכור נקודה עיקרית אחת: כבודו של ספר התורה נובע מתוכנו, מהצווים האלקיים שבו. ואם כך יש להיזהר בכבודו של הספר הקדוש כמה יש להיזהר בכבודם של חוקי התורה, שלאורם חיים היהודים עשרות דורות ועליהם מסרו נפשם! באיזה כבוד יש להתייחס לציווי התורה, אותם קיבלנו במעמד המרומם, מפי הגבורה, באש ובקול שופר!

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (כ,ב)

בזמן שלטון הקומוניסטים ברוסיה נאסרה כל פעילות של דת ונאסרו כליל שיעורי תורה. מי שההין למסור שיעור תורה או יהדות ברבים נאסר מיד בתואנה כי הוא חותר תחת השלטון ועונשו היה להישלח לסיביר לעבודת פרך. למרות הכל יהודים רבים חרפו נפשם והיו מתכנסים בהיחבא במקומות מסתור, שם המשיכו ללמוד תורה במסירות נפש, שהרי ללא תורה למה להם חיים...?

פעם אחת נעצר רב יהודי בהאשמה כי הוא מכנס יהודים אל דירתו במסווה של מפגש חברתי אולם מטרתם האמיתית היא לימוד תורה והלכה.

ישב הרב מול חוקר מנוסה והלה ניסה להניא את הרב ממעשים כגון אלה, אולם הרב היה איתן בדעתו כי זו זכותו לפעול לחיזוק היהדות.

כאשר ראה החוקר כך שלף את אקדחו ואמר: רואה אתה, "צעצוע" קטן זה גרם לרבים לשנות את דעתם.

טועה אתה ענה הרב האקדח שבידך יכול להפחיד רק אנשים כמוך המאמינים שיש רק עולם אחד ואלוהים רבים...

אני סיים הרב יש לי רק אלוקים אחד ואני מאמין שיש שני עולמות, העולם הזה והעולם הבא, אותי אין האקדח מפחיד כלל וכלל...

פרשת יתרו

אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת (כ,ד)

אמר הגה"ק בעל הבן איש חי זי"ע פסוק זה מלמד אותנו - "אשר בשמים ממעל" שכאשר מדובר בעניינים רוחניים חובה על האדם להתבונן בבני אדם שהם למעלה ממעלתו שאז ילמד שעדיין יש לו מה לתקן.

ומאידך "ואשר בארץ מתחת" בעניינים גשמיים חובה עליו להסתכל על בני אדם פחותים ממנו וכך יראה עצמו כעשיר שיש לו כל ולא יחפש לעצמו מותרות.

והביא על כך משל מעניין למה הדבר דומה? לבעל בית אחד היה סולם בחצר שהגיע עד לגג הבית. קרא האיש למשרתו ואמר לו: סולם זה המוצב בחצר מהווה סכנה, כי עלול לבוא מאן דהוא ולטפס בו אל הגג וחלילה עלול ליפול משם, על כן עקור נא את שלבי הסולם כדי שאיש לא יוכל לעלות בו.

המשרת, שהיה כסיל גדול, רץ מיד למלא את רצון אדוניו אולם עשה זאת באופן מטופש ביותר. עלה המשרת שלב אחד בסולם ועקר את השלב התחתון. לאחר עלה אל השלב השלישי ועקר את השלב השני וכן הלאה... לבסוף עמד המשרת בראש הסולם אולם לא נותרו שלבים בהם יוכל הוא בעצמו לרדת מן הסולם.

צעק המשרת ושוועתו הגיעה לאוזני בעל הבית. מיהר אליו בעל הבית ובעזרת אחרים שלשלו את המשרת הסכל מן הגג בעזרת חבלים...

צעק בעל הבית על המשרת שוטה שכמוך! האם אינך יודע כי תחילה עוקרים את השלב העליון?

כעבור זמן קרא בעל הבית למשרת ואמר: הנה יש בחצר בור גדול ובתוכו סולם, חושש אני שילדים שובבים ירדו אל הבור ויסתכנו, על כן עקור נא את שלבי הסולם.

המשרת, שזכר היטב את ההוראות בדבר עקירת שלבי סולם, רץ במהירות והחל יורד בבור תוך שהוא עוקר תחילה את השלב העליון ולאחריו את זה שתחתיו... עד מהרה מצא עצמו המשרת בתחתית הבור ללא כל דרך לעלות ממנו...

צעק עליו שוב הבעל הבית שוטה שבעולם! האינך מבין שהיה עליך לעקור תחילה את השלב התחתון...?

התגונן המשרת אבל אתה עצמך צעקת עלי כאשר עשיתי כן והורית לי במפורש לעקור את העליון תחילה?

נכון מאד הסכים בעל הבית אבל האם כל המקומות שווים? פעמים שיש לעשות כך ופעמים להיפך!

כן הוא הנמשל המשיך הגה"ק בעל הבן איש חי זי"ע אל לו לאדם לנהוג מידה אחת בענייני הרוח וענייני הגשם, לכל אחד מהם יש לנהוג בהנהגה המתאימה לו. ברוחניות יש להביט למעלה ואילו בגשמיות יש להביט דווקא למטה!...

זכור את יום השבת לקדשו (כ,ז)

בגמרא מסכת שבת (דף קי"ח ע"ב) נאמר על החיוב לענג את השבת:

במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדין ודגים גדולים

פרשת יתרו

וראשי שומין.

מאכלים אלה היו מאכלים חשובים ויקרים בזמן ההוא.

יש להבין שאל הצדיק רבי ישראל בעל שם טוב האם את הגוף אנו משמחים בשבת קודש?

אלא תירץ הבעל שם טוב משל למה הדבר דומה? לבן מלך שהכעיס את אביו ומשום כך הגלהו המלך מארמון המלוכה אל כפר נידח, שם חי בן המלך בין פשוטי העם עמם גר, עמם עבד ועמם חלק את לחמו. לימים הגיעה אגרת מאת המלך בה נכתב כי סלח המלך לבנו ויכול הוא לשוב אל ארמון אביו. שמח הבן שמחה גדולה וחפץ לרקוד מרוב אושר, אולם ידע כי בני הכפר הסובבים אותו לא יבינו מדוע פורץ הוא לפתע בריקוד ועלולים הם לחשוב שיצא חלילה מדעתו... מה עשה? השקה אותם בן המלך ביין ועד מהרה פעל הדבר את פעולתו ופצחו הכפריים בריקוד סוער. או אז היה יכול בן המלך לתת ביטוי לשמחתו ואף הוא רקד עמהם בכל עוז. הם רוקדים מחמת יינם והוא רוקד משמחה על הבשורה הטובה שהתבשר זה עתה.

כן הוא גם הנמשל אמר הבעל שם טוב בשבת קודש הנפש שמחה בהרגישה התעלות מחמת קדושת היום, אולם הגוף השקוע כולו בחומריות איננו שותף לשמחה זו. משום כך מתבסס הגוף במאכלים ערבים ומעתה אין הוא מפריע לנפש לשמוח בדביקות.

זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך (כ,ח-ט)

"זכור את יום השבת לקדשו" יש לקדש את יום השבת רק בדברים הראויים שיש בהם קדושה, ולעומת זאת בכל הקשור לחולין, למלאכה, לעסקים תחשוב כאילו מלאכתך עשויה.

מבואר במכילתא שלא להרהר אחר מלאכה מהרגע שהגיעה השבת - וכי יש לפסוק מכל מלאכה האסורה בשבת וזו צריכה להיות תחושתו של אדם, שיהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה.

יהודי ירא שמיים, שומר תורה ומצוות, יודע ויכול לעשות את הניתוק בין יום החול ליום השבת. אף אדם שמעשן ביום החול כמה קופסאות ביום של סיגריות, הנה כשמגיע יום השבת הוא לא יעשן אף לא סיגריה אחת ואף לא במסתרים. לשבת כוח ועוצמה משלה.

רבינו האר"י והבעש"ט היו יוצאים מחוץ לעיר לקבל את השבת. כך הם חשו שיש לקבל מישהו. וכך אנו אומרים: "בואי כלה! בואי כלה שבת מלכתא"! יש לנו לקבל את השבת בשלווה, בנחת, ולשכוח מכל הצרות והייסורים הפוקדים את האדם במשך ימי השבוע.

שבת אצלנו היא בנין אב לכל העניינים הרוחניים. אם אדם ישב ללמוד סוגיה והוא מוטרד, הוא לא יבין את הסוגיה כי הוא מוטרד. אבל אם אדם יאזור כוחות, ובשעה שיושב ולומד תורה אינו חושב על ענייני חולין, הוא מנותק מהכל, אז התורה היא תורה ואהבת תורה היא אהבת תורה.

גם אצל בעלי תשובה אנו רואים שהקושי הגדול בתחילה הוא בנושא שבת. פתאום נעשה להם קשה, ויכוחים, מריבות, אי ידיעה מה מותר ומה אסור, אבל הנה אט אט הם מתרגלים ומצליחים להתגבר על הקשיים.

השבת היא מקור הברכה כך לימדונו חז"ל. ממנה יונקים את הברכה בכל התחומים: רפואה, פרנסה וכד'.

פרשת יתרו

ואם השבת ח"ו נפגמת אין פלא שאח"כ מגיעים הקשיים ומתחילות הצרות. אך אם האדם ידע לשמור את קדושת השבת היא תצילו ותסייעו בדרכיו.

על מעלתה של שמירת שבת הובא מעשה בספר "הדעה והדיבור" על ידי ר' זלמן סורוצקין שהיה עד למעשה:

בעיר ז'טיל, שבה כיהן רבי זלמן סורוצקין כרב, היה בחור ממשפחה טובה שקנה מונית והתפרנס מהסעת הנוסעים שבאו ברכבת אל העיר ובחזרה. אט אט החל לאחר ביום שישי ולהקדים ביציאת השבת, עד שחילל שבת בפרהסיה.

כל המחאות לא הועילו. הרב קרא לו, נזף בו והתריע בו אך לשווא, הוא הבטיח להיטיב את דרכיו אך לא קיים. אביו, יהודי מוכה חולי, היה עסוק במדוויו והעלים עין ממעשיו.

יום אחד שהה רבי זלמן בוילנא בכינוס של רבני ליטא בענייני חינוך שנערך בהשתתפותם של ה"חפץ חיים" ורבי חיים עוזר. כשעמדו לנסוע למקומם, התברר לרבי זלמן שה"חפץ חיים" נוסע באותו קרון בדרכו חזרה לראדין. רבי זלמן הביט בעד חלון הקרון והבחין באבי נהג המונית, חבוש ומדדה במקלו ומתקדם לעבר הקרון...

הרב פנה אליו ושאלו לשלומו: האם החלים כבר, האם הירשוהו הרופאים לשוב לביתו?

"לא" ענה האיש. הוא טרם החלים ואינו שב לביתו הוא חפץ לנסוע ברכבת זו לראדין אל ה"חפץ חיים".

חלום חלם בלילה ובחלומו עומדת לפניו סבתו שנפטרה זה מכבר עומדת וקוראת לו: "רב לך לבלות בבתי חולים, לשווא תחפש תרופה למכתך אצל הרופאים. קום וסע אל ה"חפץ חיים", התברך מפיו ותירפא ממחלתך!"

והנה הוא כאן, מוכן לנסוע לראדין. הרב השתומם לשמע החלום ובישר לבעליו שאין צורך לנסוע לראדין ה"חפץ חיים" נמצא כאן לפניו, בקרון ממול!

החולה התרגש מאוד, הוא ראה בכך אות משמים המאמת את חלומו. הוא דימה אל הקרון ומצא את ה"חפץ חיים" עומד בתפילתו וכל הקהל עוקב בנשימה עצורה אחר המשפטים הברורים היוצאים מפיו. בעוד הוא עומד ומאזין לתפילה, ניצנץ במוחו של הרב מז'טיל רעיון. הוא קרא לרבי הלל גינזבורג, בעל נכדתו של ה"חפץ חיים", וסיפר לו על פירצת המונית מחלל השבת. הוא ביקש מרבי הלל שיספר על כך ה"חפץ חיים" בטרם ייגש אליו החולה, כדי שה"חפץ חיים" ידרוש ממנו לתבוע מבנו לשנות דרכיו.

רבי הלל הסכים. הם שבו אל הקרון אך איחרו את המועד. ה"חפץ חיים" סיים כבר את תפילתו, והחולה כבר עומד לצידו ומבקש את ברכתו. בלית ברירה עמדו והקשיבו לסיפורו של האיש על מחלתו וחלומו, אודות הסבתא שדחקה בו לבקש את ברכתו של ה"חפץ חיים".

ה"חפץ חיים" שמע זאת והזדעזע: "מי יתן לך ברכה ישראל מאיר! וברכתו, כסבור אתה, תועיל? חלילה! יודע אתה ביד מי הברכות, למי הן מסורות לשבת קודש. השבת התברכה מאת ה', והיא מקור הברכה, ומדוע תבקש ממני ברכה?"

פרשת יתרו

לרגע שתק ה"חפץ חיים" ואח"כ הוסיף: "אם תשמור שבת כהלכתה ותקבל את ברכתה, יאציל לך גם ישראל מאיר ברכה. אבל אם אינך חפץ לשמור שבת, וכסבור אתה שדי לך בברכתו של ישראל מאיר זה לא יתכן, בלתי אפשרי, אין זה בכוחי..."

לאחר הפסקה נוספת אמר: "שמא תאמר, שאתה שומר שבת וראוי אתה לברכה ראה מה נאמר בתורה: 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך' אזהרה זו לא מצינו דוגמתה בשום מצווה בתורה. הן לא נאמר 'לא תאכל בשר בחלב אתה ובנך ובתך', 'תניח תפילין אתה ובנך ובתך'. רק בשבת נאמר לשון זה. בשבת האב אחראי בעד בניו. ואם אתה משמר את השבת, אבל בנך נוסע בשבת... ובתך סורקת את שערה בשבת... לא תוכל לקבל את ברכת השבת. וגם ישראל מאיר לא יוכל להעניק לך את ברכתו..."

ה"חפץ חיים" סיים את דבריו והאב התייפח בבכי והבטיח כי בנו לא ייסע עוד בשבת. ובתו תחדל מלסרוק שערה, ואז נאות ה"חפץ חיים" לברכו! השבת יש בה שפע מעצם מהותה, רק צריך לדעת לדלות שפע זה.

סיפרה הרבנית ריבה לפידות תחי' כי באחת השבתות בתה הקטנה בכתה ללא הרף, כנראה מתוך רעב שהציק לה. מיד הכינה לה הרבנית חלב בבקבוק שהכינה אך למרות זאת בתה המשיכה לצרוח. כידוע בדר"כ תינוק כאשר הוא מתחיל לשתות את החלב הוא מפסיק לבכות. לבסוף התברר שהתינוקת רצתה לשתות את החלב ואף הייתה מוכנה בשביל זה להפסיק לצרוח, אך דבר אחד שכחה הרבנית: לעשות חור בפטמת הבקבוק...

זאת עלינו ללמוד: לתת לשבת לזרום! יש בה בשבת אוצר מלא שפע אדיר בל יתואר אך אם הוא סגור ונצור אי אפשר לינוק את הקדושה...

כבד את אביך ואת אימך (כ,יב)

אל נא נשכח לקיים השבת מצות עשה מדאורייתא, לדעת הרמב"ן זצ"ל. כשנקרא בפרשה "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר מאוד, ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד, משה ידבר והאלוקים יענו בקול, וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר", כשנקרא בתורה על המעמד המרומם, ההתגלות האלוהית הפומבית החד פעמית לעיני עם שלם, אנשים נשים וטף, שגם האומות שמעוה וחרדו מפניה, נקיים בכך מצוות "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב... וההר בוער באש עד לב השמים חושך ענן וערפל, וידבר ה' אליכם מתוך האש", וביאר שם הרמב"ן שזו מצוה "לזכור מאין באו אליך המצוות, שלא לשכוח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראינו שם, הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמענו מתוך האש, ולהודיעם לבנים ולבני הבנים עד עולם!"

נקרא בתורה על מעמד הר סיני, ונשמע בסילודין את עשרת הדיברות, חמש על הלוח האחד, וחמש על שכנגדו. חמש שבין האדם למקום מימין, וחמש שבין האדם לחברו משמאל. החל מהתביעה האלמנטארית "לא תרצח", ועד הדרגה המרוממת של "לא תחמוד!"

אבל דיברה אחת יש, והיא מקשרת בין הלוחות. הדיברה החמישית: "כבד את אביך ואת אמך". לכאורה, דיברה שבין האדם לחברו. מחלק המוסר והמידות, תקנת החברה והכרת הטוב. אבל מצויה היא בלוח הראשון, שבין האדם לקונו. אחת לפני הסידרה שבינו לרעיו, חובותיו לחברה.

פרשת יתרו

ומדוע? משום שמצות כיבוד ההורים שייכת לשני החלקים, והיא הערובה לקיום שניהם. מסופר, שהגאון הצדיק רבי צבי הירש ברוידא זצ"ל, חתנו וממשיך מורשתו של הסבא מקלם זצ"ל, מיסגר את תמונת אביו ותלה אותה ניכחו, מול מקום מושבו. והסביר: "כה רחוק אני מצדקתו של יוסף. ובכל זאת, עם כל רוממותו, לא עמד בניסיון אלא כשנתגלתה לו דמות דיוקנו של אביו... מה לי לחכות עד שתתגלה לי דמות דיוקנו של אבי, הריני קובע אותה מולי..."

ההורים, הם נושאי המורשת. טעוני מסורת רצופה, ממשיכי שושלת הנטוויית והולכת מהר סיני. שרשרת זהב, ובה חוליות שופטים ונביאים ואנשי כנסת הגדולה, תנאים ואמוראים, גאונים ראשונים ואחרונים, צדיקים וקדושים, פוסקים ומקובלים. דור אחר דור, ברציפות, משמרים ומעבירים חכמת חיים ותבונת דורות, מנחילים לקחים עתירי ניסיון. ותרבות, כל תרבות, נבנית על הכרת העבר והוקרתו. האנגלים, הצרפתים, הרוסים, הסינים, היפנים, מי לא.

אנחנו לא. שאל ילד בממלכתי מי היה בצלאל בן אורי בן חור, מי היה עתניאל בן קנז. מי היה אחיה השילוני, או אלישע בן שפט. מי היו חנניה מישאל ועזריה, יהונתן בן עוזיאל. רבינו הקדוש, אביי ורבא. האם נסקור כאן מאה דורות, מי היה הבן איש חי, האביר יעקב, האלפנדרי. מה פשר ראשי התיבות רמב"ם, רמב"ן, רא"ה. חיד"א, הגר"א, בעש"ט. עם שניתק עצמו מהוריו, ממורשתו, ניתק עצמו מהבריח התיכון של עשרת הדיברות, מהנחלת העושר העצום, התרבות המפוארת, שאין דוגמתה בשום אומה ולשון.

אבל יש הגיון בהתעלמות הזו מהמורשת. בזילזול בה. הם, לשיטתם. ואף אנו לשיטתנו -

פעם נסע הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל באוירון, ושכנו למושב היה מזכיר ההסתדרות דאז, מר ירוחם משל. הגאון עסוק היה בספרו, ומר משל עסק בשלו. מדי כמה דקות הופיע נכדו של הגאון שנסע עימו, ושאל בחרדה: "אולי חסר לסבא משהו אולי אוכל לעזור במשהו? הכסא נוח?! האם רוצה סבא לשתות?" התעניינות מכל הלב, בכבוד עצום ורב.

"מי הבחור", שאל מר משל. "נכדי", ענה הגאון.

נאנח מר משל: "הנכדים שלי, רק תובעים עזרה. רשימת רכש הגישו לי. סבא תקנה וסבא תביא..."

חיך הגאון, ואמר: ומה הפלא? אני חונכתי את ילדיי ונכדיי, שאנו צאצאי אברהם אבינו, 'האדם הגדול בענקים', שהנחיל מורשתו לבניו אחריו 'לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט'. אנו צאצאי מקבלי התורה ומנחיליה מדור לדור, והדורות הולכים ומתקטנים: 'ראשונים כמלאכים ואנו כבני אדם'. אני שני דורות מעל לנכדי, והכרתי את גדולי הדור שלפני. את החפץ חיים ואת הסבא מסלבודקה ועוד גדולי עולם. ונכדי מלא הערצה כלפי.

"אבל אתה מחנך את בנך ונכרך שמוצא האדם מן הקוף, ומדוע שיעריך אותך. הרי אין אתה בעיניו אלא חוליה המקשרת בינו לקוף, והוא אדם מושלם יותר ממך..."

ומר משל נאנח בשנית...

לא תחמד... וכל אשר לרעך (כ,יג)

הגאון רבי יעקב גלינסקי שליט"א תמה לאריכות הלשון בדיברה העשירית שבעשרת הדיברות: "לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך" - אם הכתוב מסיים "וכל

פרשת יתרו

אשר לרעך", הרי הכל בכלל- ולמה מפרט הוא בתחילה בית, עבד, שור וחמור?

אולם יסוד גדול בהנהגת חיינו אנו יכולים ללמוד מתביעה זו של התורה בחיתום הפסוק "וכל אשר לרעך" והדברים כה נוקבים: אדם חומד את בית רעהו-פנטהאוז, וילה, גינה, מכונית מפוארת, שטיחים מקיר לקיר, מטבח אמריקאי, הוא חומד את "חמור" חברו. מדוע לי אין, האם הוא מוכשר ממני? אין זה הוגן, היכן היושר!

ועונים לו: הירגע, אתה צודק. אבל מצד שני, אין זה צודק שתקבל רק את הוילה והמכונית שלו, ויחד עם זאת תשאיר ברשותך את כל השאר: את הבריאות הטובה, את המידות הטובות, את המשפחה המאושרת, את השלווה שבביתך. אם ברצונך- קום והתחלף עמו כליל, "קומפלט": קח את המכונית שלו עם האולקוס וכאבי הראש, עם ה"מרבה נכסים מרבה דאגה" יומם וליל, עם הצרות מבית רח"ל, עם המזג הרע והתפרצויות החימה, הכל בכל, ואם אתה עדיין מוכן, אות הוא שאינך יודע את מצבו... וזהו שנאמר: "לא תחמוד בית רעך ושורו וחמורו- וכל אשר לרעך". אל תסתכל בפרט זה או אחר, הסתכל על הכל בכל- וכבר לא תחמוד מאומה...

ומעשה שהיה: יהודי עני, קשה יום ומדוכא בצרות, ביקש לבוא לפני רבו ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר זצ"ל- ולהסיח את לבו. המתין בתור, והתור לא התקדם: עשיר אחד נכנס והתמהמה זמן רב. קצרה רוחו של העני והעיכוב זרה מלח על פצעיו. כעבור שעה ארוכה יצא העשיר הנכבד והעני נכנס. הושיט את הפתקה ותינה את צרותיו. שמע הרבי ובירכו בלב נרגש. "זהו-"? שאל העני. "ומה עוד רצונך-"? תמה הרבי.

"לפניי היה כאן עשיר וישב מחצית השעה- ואני מסיים ענייני בחמש דקות!?! האם גם לכאן חדרה האפליה וחלחל משוא הפנים!?! מדוע לא ישוחח עמי הרב כפי ששוחח עמו"?

אין אדם נתפס על צערו, והרבי ענהו: "הלא תבין, אני יושב כאן כדי לעזור ליהודים שבורי לב בעצה או בברכה. אתך ועם שכמותך אין לי בעיה- אתה בא לפניי ומיד יודע אני את מצוקתך ובמה עלי לברכך, כיצד יכול אני לעוזרך. אבל כשאותו עשיר מגיע, הרי עם כל מעמדו וכבודו, מדושן עונג היא, אמיד ומצליח, אינו חסר מאומה! מתחיל אני לשוח עמו, קולף שכבה אחר שכבה מזחיחות הדעת ושכרון המעמד, עד שחושף אני כמה אומלל הוא בחייו, כמה זקוק הוא לרחמים ולחמלה, לעידוד ולברכה! הלא תבין, כי תהליך זה אורך יותר זמן..." (אור דניאל).

לא תחמוד בית רעך (כיד)

הנה כאן נאמר בלשון "חמדה". ובעשרת הדברות שנשנו בפרשת ואתחנן (ה, יח) נאמר "לא תתאוה בית רעך". ופירש הרמב"ם (בפ"א מהלכות גזילה) ההבדל בין "חמדה" לבין "תאוה": כי התאוה היא בלב קודם לחמדה, שאם אדם מתאוה איך לקחת חפץ פלוני מחבירו (אפילו בדמים) כבר עבר על "לא תתאוה". וכשהולך אח"כ ומפציר בחבירו עד שמוכר לו, כאן נגמר המעשה ואז עובר על "לא תחמוד". וכן מפורש במכילתא (שמות שם): לא תחמוד, יכול אפילו בדיבור, ת"ל "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת", מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן עד שיעשה מעשה.

וז"ל הרמב"ם (פ"א מהלכות גזילה ה"ט): כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תחמוד. ועוד כתב (בהלכה י): כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכו' כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה, ונפתה לבו, עבר בלא תעשה שנאמר ולא תתאוה, ואין

פרשת יתרו

תאווה אלא בלב בלבד. וע"ע להלן (הלכה יב). וכ"פ הטור והש"ע (חו"מ סימן שנ"ט).

ומדברי הרמב"ם יוצא לכאורה מי שהולך לחנות ורואה חפץ וכשבא לגמור המכירה, והמוכר נוקב בסכום מסויים, והקונה "מתוכח" עימו להוריד הסכום שלא כבקשת המוכר, א"כ זה כמו "מפציר" בחבירו למכור לו דבר פלוני. ולפי"ז אסור להתוכח ולנסות להוריד המחיר בעל כרחו של המוכר. וזה פלא. וגם העם לא נוהג כן, כי מקובל שמתוכחים על המקח, וכמו שמצאנו במשנה בנדירים (דף כ סע"ב) "נדרי זירוזין כיצד, היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל, שניהם רוצין בשלשה דינרין".

ולהמליץ זכות על העולם, צריך לומר, דרך דבר שהוא נכס פרטי של חבירו, כמו אותן המנויים בפסוק, אז עובר לפי שאינו עומד למכירה. משא"כ דבר העומד למכירה, בזה לא שייך איסורי "חמדה ותאווה" מדאורייתא.

ומצאתי לרבנו אליעזר פאפו (פלא יועץ מע' חמדה) שנראה מדברי קדשו שדבר שעומד למכירה מותר להשתדל וכו'. ע"ש. וראיתי בספר פתחי חושן (גניבה עמוד לב) שגם כן כתב שאינו עובר בדבר העומד למכירה. ע"כ. ולפי"ז מה שכתב הרמב"ם "או כל דבר שאפשר לקנותו", הכונה, אע"פ שאם ירצה יוכל למכור נכסו הפרטי. וכנגד מה שכתב (בהלכה י') דבר "שאי אפשר" (וכן הנוסח בטור סימן שנ"ט) לכן כתב בהלכה ט' "שאפשר". וע"ע בספר החינוך (מצוה לח).

אבל עכ"פ רבנו יונה כתב בשערי תשובה (שער ג אות מג) שאדם נכבד שאם מבקש דבר אין משיבין פניו, אסור לו לבקש. ע"ש. וכתב רבנו אליעזר פאפו (שם) שאם נותן לו "בלא רצון" יש בזה סרך גזל. ע"ש. [וע' בגמרא (מציעא כב.) ובחכמת מנוח שם].

ואשר על כן ידע כל אדם לשמוח בחלקו, ויודה לאל ויקוה לחסדו, ולא יביט בנכסי אחרים, רק ישמח במתנת אלקים.

אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים... (כ"ז)

נצל את כוחותיך!

סיפר גיסו של ה"חזון איש" עליו, כי הוא היה בינוני ולא גאון מיוחד, אך מה עמדה לו להיות כה גדול? שקידתו בתורה. והנה כל אדם יש בו כוחות גדולים אלא שהם מכוסים וטמורים בתוכו, וצריך להוציאם מכח אל הפועל. יש אומרים: כי אין אנו מנצלים שלש אחוז מכח הלמידה שלנו, אדם יכול לזכור המון תורה, אלא אינו מנוצל דיו.

רבתינו במדרש (ויק"ר מצורע פרשה יט) אומרים משל - נכנס אדם לאולם אחד ונשא עיניו וראה שתלוי סל בתיקרה הגבוהה, והתפלא איך הגיע סל זה למעלה, ואיך שייך להורידו, בא הפיקח אמר, וכי לא אדם תלאו? הרי אני גם כן מביא סולם ועולה ומגיע לשם, כך טיפש נכנס רואה מסכת נזיקין שלשים פרקים, כלים שלשים פרקים, אומר, איך אפשר ללמוד כל זה? בא הפיקח אומר, וכי הכל ביום אחד? אלא היום מעט ומחר מעט, עד שלומד הכל, וקובץ על יד ירבה. ע"ש.

וכתב מהרח"ו (בשער המצוות) שצריך האדם להשלים כל עסק הפרד"ס ולטרוח בה, וזו אחת ממצוות התורה, וצריך להשיגה כמה שידו מגעת או רב שילמדנו, ואם לא עשה כן, הרי חיסר מצוה אחת של תורה, וצריך שיבא בגלגול עד שיטרח בד' בחינות פרדס (פשט רמז דרש סוד) הנ"ל, והוא בכה"ח (סימן קנה

פרשת יתרו

אות יב) ועיין בא שם.

גם יש מדרש (מדרש משלי פרשה י) שאומר: שבשעת הדין אומרים לו, ערוך מקרא שקרית ומשנה ששנית וכו', עד ידיעת כסא הכבוד היאך עומד וכו'. א"כ אין לישב בחיבוק ידיים, אלא לילך מלימוד ללימוד ולהרבות הידיעה, ובזה עושים נחת להקב"ה, וזוכים לעולם הבאר בנחת.

אמנם יש לכל אחד מאתנו "חבילה", כלומר הפרעות וטרדות החיים בכל מעגל השנה, אחד המרבה ואחד הממעיט וכו'. אכן צריך להתחזק ולדעת שהכל לטובה וצריך דוקא מתוך הצרות ומתוך הבלבול, להתאושש ולהרים ראש, ולהתקדם בתורה. גם צריך לדעת שיש בנו כוחות גדולים ויש לנצלם.

ולכך להתחיל בלימודים חדשים בכל פעם, לא כאלה שלומדים מסכת אחת ונתקעים כל הזמן רק בה וחוזרים רק עליה, אלא גמרת זו, גש למסכת אחרת, באומץ ובבטחון עצמי. אפילו לסדר קדשים כמו מסכת זבחים מנחות וכו', לקפוץ גם ליורה דעה וחושן משפט, לקפוץ לתלמוד ירושלמי וכו'. הכלל, תמיד לגמור ישן ולהתחיל חדש בלי פחד מדומה, ובלי ענוה פסולה, וחוסר בטחון.

וזהו הרמז בפסוק: "ויאמר משה אל העם אל תיראו" - מלגשת לתורה וללימודים גבוהים. לא בגלל גודלם ולא מפחד ההפרעות "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים" - הדינים וההפרעות בלימוד באו לנסות ולהעלותכם על נס. "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" - שהתורה כולה לדעת את רצון ה' ולירא ממנו. וכמו שפעם באו שרים נכבדים אל בית הרב דוד חיים (נכד הבן איש חי) וראו אצלו ספריה עשירה של מאות ואלפי ספרים, שאלו, מה כל אלה, ענה ואמר: "כל זה, כדי לדעת מה רוצה השם יתברך!" ה' יזכנו להתחזק בבקיאות בכל התורה, אמן.